

Тематичний літературний номер
Tematické literární číslo
Культурно-політичний місячник
для українців у Чеській Республіці
Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince v České republice

№ 8/2018, рік XXVI
č. 8/2018, ročník XXVI
www.ukrajinci.cz

ПОРОГИ

Крим – це
Україна
Krym je
Ukrajina

НА «НУЛІ»

У психології є поняття «точка нуль». Це той стан, під час якого людина звільняється від усіх думок, бажань, почуттів; нема ніякого вчора, завтра, є лише тут-і-тепер, є лише «я» в ньому

У літературному числі можна ознайомитися із уривками: дітям – Лариса Денисенко «Ліза і Цюця П.», романтикам – Богдан Коломієць «Моцарт із Лемберґа», романтичкам – Зоя Касанжи «Щось таке як любов», прихильникам соціального детективу – Андрій Любка «Твій погляд, Чіо-Чіо-Сан», прихильникам неполіткоректності – Антін Мухарський «I am not Russia», богемістам – Аркадій Шиншинов «Бар Зелений Кракен», дорослим – Артем Чех «Точка нуль».

Фото на обкладинці: презентація книги Артема Чеха «Точка нуль» у вінницькій «Книгарні «Є». Фото «I like news»

Кілька слів наперед

Осінній літературний номер нашого журналу присвячений тим текстам, які можна брати із собою у дорогу і прочитати на одному диханні. Ми вирішили ознайомити вас із уривками з кращих, на наш погляд, зразків української сучасної прози, оскільки саме такі книги користуються чи не найбільшим попитом на книжкових фестивалях та у серйозних книжкових крамницях, як-от книгарня «Є».

Відкриваємо уривком із дитячої книги відомої письменниці Лариси Денисенко. Хоча «Ліза та Цюця П.» вийшла вже давніше, десять років тому, книга дотепер належить до популярних українських творів для малят. Цікавою є й особистість самої пані Лариси – її оповідання завжди отримують великий резонанс і викликають дискусії, а також ознайомлюють із історіями про справжніх людей у складних історичних обставинах. Наприклад, письменниця створила оповідання про сміливу й сильну сільську вчительку із Кривих Колін, що на Черкащині, яка була поневолена під час Другої світової війни й примусово працювала в Австрії. Також Лариса Денисенко була почесною амбасадоркою «Чілдрен Кінофесту», який популяризував ідеї якісного сімейного дозвілля і культурного розвитку дітей та підлітків.

У аристократичну Австро-Угорщину повертає нас уривок із книги про сина Моцарта. Книга цікава тим, що нагадує про спільне минуле Центральної Європи, коли Львів, Краків та Відень були частиною однієї держави. І червоною ниткою крізь загалом позитивну книгу авторства Богдана Коломійця проходять і проблеми цієї держави, чи радше регіону – відносини між народами, згадування про старі рани і хвилювання за майбутнє. Книгу читаєш – і отримуєш враження, що це відбувається сьогодні, а не півтора століття тому.

Одеська письменниця й активістка Зоя Касанжи написала книгу наче про себе саму, про свої відносини з рідними й близькими. Та, звісно, вона про те, як змінюється людина, жінка у сучасному суспільстві, як вона відстоює свої погляди й інтереси, які нерідко вступають у конфлікт із патріархальними звичками. На подібну тему є й новий роман відомого закарпатського публіциста Андрія Любки. Він нагадує, швидше, детективний жанр, коли проста молода людина зіштовхується із системою, яка відбирає у неї найдорожче, і тому вона оголошує їй самотній, донкіхотський бій.

Децю фантазмагорично виглядає уривок із нової книги епатажного й неполіткоректного Антіна Мухарського. Як зазначає автор, «нами заволодів світ тотальних фейків, і люди теж бувають фейкові». Він має на увазі фальш, коли, наприклад, за сприяння у творчій кар'єрі треба розплачуватися сексом чи коли люди із західної України у Києві швидко переходять на російську. «Владу у всіх мистецьких установах отримали «лівачи», – розповідав Мухарський на львівському Форумі книговидавців. – Я, як біла людина, чоловік християнського віросповідання, консерватор, батько 5 дітей, зараз найбільш уражена соціально істота... Як тільки жінка відкриває рота, одразу можна зрозуміти, чи вона вусата криклива баба чи нормальна представниця прекрасної статі».

До Чехії нас повертає децю більший уривок із книги закарпатського блогера та археолога Аркадія Шиншинова. Переживши не так давно важку травму у автомобільній аварії, Аркадій розвинув у собі письменницький талант і наважився видати книгу своїх вражень від спілкування із чеською творчою і не дуже публікою. У книзі зібрано чимало історій з різних світів, які нібито переповідаються і відбуваються за пивом у типовій чеській корчмі. «Бар «Зелений Кракен» – перша книга із запланованої трилогії.

На останніх сторінках – уривки зі справді серйозної книги: про російсько-українську війну, відновлене українське військо, переживання солдата на фронті та у тилу. Артем Чех насправді чехом не є, він – звичайний українець, майданівець, який у необхідний момент поїхав захищати Батьківщину. Уривки із цієї книги також перекладали на чеську мову молоді учасники цьогорічного конкурсу Чеської Асоціації Україністів.

Новітня українська література може запропонувати цікаве, вартісне, змістовне читиво. Та все ж деякі читачі запитували: де ж дістати пропоновані книги. У наш час інтернету зробити це просто: багато серйозних видавництв, як-от «Старого Лева», «Грані», «Наш Формат», «Фоліо» та ін. мають власні інтернет-крамниці, у яких книгу можна замовити із доставкою навіть за кордон. А якщо такої можливості видавництво не має, то радимо відвідати сайт «Книгарні «Є» book-ue.com.ua, де можна замовити книги практично всіх відомих серйозних українських видавництв.

Ліза та Цюця П.

ТЕКСТ: Лариса ДЕНИСЕНКО

Лариса Денисенко: «Література для мене – можливість прожити кілька різноманітних життів. Дитяча література – можливість, насамперед, подарувати дитині друга».

«Ліза та цюця П.» – справжня пригодницька історія про пошуки вірних друзів: зі шпигунами, таємними агентами-горобентами, Куцовой Тітонькою та ще багатьма героями з чудернацькими прізвищами, яких вигадала письменниця Лариса Денисенко. Ця книжка – перша збірка творів для дітей відомої сучасної письменниці. Авторка вдало використала дотепну дитячу звичку давати предметам свої власні назви з тим, аби вони ожили і заговорили, й наповнила цими фантазіями книгу. Це історія про те, як Ліза вигадала Цюцю П. та пішла її розшукувати. Маленька героїня казки Лариси Денисенко нікого не залишить байдужим. Адже вона знайшла власний спосіб спілкування зі світом, працює, не покладаючи рук, і сміливо долає перешкоди.

Лариса Денисенко – письменниця, адвокатка, авторка та ведуча культурологічної телепрограми. Має литовсько-грецьке походження з домішками угорської, польської, ромської та української крові. Закінчила Київський та Центральноєвропейський університети, має правничу практику в Канаді, представ-

ляє інтереси громадян у Страсбурзькому суді з прав людини, працювала у антикорупційній організації та у Мінюсти України. Авторка одинадцяти художніх романів й шести книг для дітей. Багаторазова переможниця «Коронації слова». Виховує двох синів. З дитячою книжкою «Ліза та Цюця П.» дебютувала у 2006 році у видавництві «Грані-Т». Відтоді книга кілька разів перевидавалася¹, і минулого року увійшла до шкільного підручника для 3 класу². Згодом книга отримала продовження під назвою «Ліза та Цюця П. зустрічаються». Книга Л. Денисенко «Майя та її мами» 2017 року викликала серйозну суспільну дискусію під час львівського форуму книговидавців.

Історія про те, як Ліза вигадала Цюцю П. та пішла її розшукувати

Ліза виглядала набурмосеною. Під її ніжками, вбраними у рожеві шкарпетки із сунічками, біліли чотири альбомні аркуші. Дівчинці усе не таланито з малюнками. Спочатку вона намагалася зобразити танк, аби довести Петрикові, який постійно з неї глузував, а сьогодні поцупив її іграшкового маленького кудлатого цуцика, що дівчатка також уміють малювати військову техніку. Проте танк у Лізи скидався більше на камінь із хоботом. «Отакого!» — Ліза спересердя зжумила малюнок і кинула собі під ноги. А може, попросити татка, щоби намалював танк? І сказати усю, що це зробила Ліза? Тато стовідсотково впорався б із завданням... Проте Ліза чудово розуміла, що то був би ганебний учинок, а тому похнюпилася ще більше. На іншому аркуші Ліза написала: «Петрик-дурбелік». Та від цього дівчинці стало соромно, адже зазвичай вона не обмовляла друзів, — навіть тих, хто цупив її іграшки. Зрештою, Петрик був не таким вже й поганим. Наприклад, учора він дав відсіч Миколці, який драж-

¹ Денисенко Лариса. Ліза та Цюця П. Малюнки Олени Шкури. – Київ, видавництво «Грані-Т», 2012 р., 112 с. Замовити можна на сторінках видавництва за посиланням: <http://www.grani-t.com.ua/books/1908> або в інтернет-книгарнях, орієнтовна ціна – 30 грн.

² Науменко Віра. Перлінка. Книга з літературного читання. 3 клас. – Київ, видавництво «Генеза», 2017 р., стор. 144-151. Придбати можна на сторінках видавництва genesa.ua або в інтернет-книгарнях, орієнтовна ціна: 30 грн.

Обкладинки книжок про Лізу та Цюцю.

нив Лізу:

— Ліза — мармиза! А минулої суботи Петрик пригостив Лізу полуничним морозивом, яке вона обожнювала. Відтак Ліза замалювала напис бузковою фарбою й кинула аркуша на підлогу, до камінця із хоботом. Згодом Лізі захотілося намалювати подарунок для Насті. То мало бути пухнасте киценя. Настя страх як любила пухнастих киценят, і в неї жило одне таке на ім'я Пунці. Однак, попри усі старання дівчинки, на папер Пунці виходило доволі кумедним. Смішні вушка, вуса навіть смужки, — усе це нагадувало справжнього Пунці. Коли ж Ліза взялася «пухнастити» котятко олівцем, то воно миттю перетворилося на їжачка. Хай як намагалася мала художниця причепурити витвір за допомогою ластика — зусилля були марними. Киця скидалася на замурзаного їжачка — із котячими вусами. Ліза навіть заходилася плакати, а «їжачковий» котик пішов до зафарбованого Петрика-дурбеліка та камінця із хоботом. Татко твердить: «Донечко, будь наполегливою і ніколи не здавайся». Тож Ліза вирішила не здаватися. А коли вже так вирішуєш, краще не рюмсати. Дівчинка знайшла чистого аркуша й взялася вдруге вимальовувати Пунці для Насті. Ліза неабияк старалася, і киценятко виходило чудовим та пухнастим. Але ж яким вередливим був котик! Несподівано для художниці мармиза Пунці нагадувала капосного сусіду, дядька Василя. Дядько Василь був лисим, маленьким і жовтим. А ще він постійно бухикав. Приблизно так: бухик-бухик, бухик-бухик. Зі слів тата Ліза знала, що дядько Василь такий невеличкий та жовтавий через те, що повсякчас смалить цигарки. І кашляє він також через них. Татко розповідав, що в легенях дядька Василя мешкають маленькі, але дуже шкідливі

бухикальця. Вони відрами приносять тютюновий попіл, який перешкоджає дядькові дихати. Та коли він кине палити, попелоносці загинуть.

Якось Лізі наснилися оті маленькі, зроблені з цигарок та недопалків, тютюнові бухикальця. Насуплені та недобрі, вони совалися у її сні туди-сюди, несучи величезні заіржавілі відра з попелом. Ліза чимдуж побігла, аби попередити про небезпеку дядька Василя, однак той зовсім не слухав маленької сусідки. Ліза прокинулася засмученою, адже їй страшенно хотілося врятувати сусіду від зграї бухикальців. Проте його не було вдома, тож Ліза побігла до Петрика та змусила його запрягнутися, що він ніколи не куритиме цигарок.

Ліза розірвала аркуша з малюнком на чотири частини та жбурнула його під стіл до вже чималої купи пошматованого паперу.

«От день — усе не до ладу й немає ради», — скопіювала Ліза буркотіння своєї бабуськи. Та завжди так казала, коли була невдоволена тим, що робить. Раптом дівчинка згадала, що бабуня от-от прийде й побачить Лізу без капців, у самісіньких шкарпетках. «Лізо, — скаже бабуська, — ти знову роззута! Ходиш по підлозі в самих шкарпетках, запилюєш їх, а потім з отакими ногами лізеш на канапу. Бодай би шанувала нашу працю! Мама не далі як вчора випрала покривало, а ТИ його брудниш! Гадаєш, твоя мама тільки й мріє про те аби прати після такої нечепури? Негайно взуйся!».

Ліза не любила капців, їй подобалося походжати по кімнаті в самих шкарпетках. Вона не розуміла, чому це мама й тато можуть ходити босими й ніхто не зробити їм зауваження, однак свою доню за безкапцевість завжди сварять! А бабуська ще й дражниться: «Безкапцева Ліза на канапу лізе, з брудними ногами — щоб ковдру прала мама!» Якось Ліза на власні очі побачила, як бабуня, прочовгавши цілий день у самих шкарпетках, вместилася з ногами у фотелі (кріслі), наче жодні правила її не обходять. І чому це дорослі нехтують власними правилами? Незрозуміло. Несправедливо! Ліза не любила, коли її сварили. «Треба взутися», — сказала собі вона. Та тієї ж миті зателефонувала бабусю й сповістила, що затримається в подруги. «Мабуть, вони переглядають серіал та чай з м'ятою п'ють», — подумала Ліза. їй також захотілося чаю, і вона почувалала босоніж на кухню. «Це так приємно — ходити без капців! Відчувати килимки, підлогу!» — тішилася Ліза. А ще вона замислилася, чи й справді вона є такою вередункою, як то каже її бабуся. Ліза запарила собі чаю. Ковтнула — і язика припекла, бо гаряче. Усе це — бабусині витівки та фіглі! Дівчинка вже

знала, що варто лише недобре її згадати чи зробити будь-що всупереч її бажанню — і матимеш.

Ну й день! Ліза влаштувалася зручно, вилізиши із ногами на канапу, а бабусі, про всяк випадок, показала свого припеченого язика. Мала правопорушниця замислилася. Вона не пригадувала, щоби будь-коли скоїла супроти рідних щось жажливе. Ліза була дівчинкою слухняною, веселою та кмітливою.

А втім, і вона могла наробити шкоди. Наприклад, вона дістала прочухана того дня, коли шукала скарбів у родинних стільцях. Але ж у тому винний був татко! А це — бабуня. Як же без неї?! Саме вони й були в цьому винні. Бо це ж татко супроти ночі розповів історію про те, як один вправний хлопець зі своїм стареньким дідусем знайшов скарби, що їх за давніх-давен було заховано у стільці. А бабуся завжди казала, що стільці в них давні й залишилися у спадок ще від її родини. Родина ж бо бабусина була заможною, — такою, що могла собі дозволити ховати скарби. У будинку, де вона народилася, була навіть танцювальна зала. Велетеньська! Там усі танцювали: бабусині мати й батько, її сестри та вона сама разом із гостями. Ліза любила слухати бабусині спогади. Там, де вони жили тепер, танцювальної зали не було. То й не треба! Бо навіщо ж тоді уява? Ліза заплющувала очі й усе крутилася в коридорі перед великим дзеркалом, уявляючи, що

вона кружляє бабусиною танцювальною залою, де всі від неї у захваті. Бач, яка красуня! Отже, сталося так, що Лізі після таткової розповіді страх як захотілося розшукати скарби. Не всім щастить їх знаходити! Ними можна пишатися. Або ж — продати й купити натомість щось гарне й потрібне. Знахідку можна віддати до музею, а спеціальні тітоньки з високими зачісками розповідатимуть відвідувачам про Лізу й про те, яким чином вона знайшла скарб. Ліза марила скарбами, а відтак вирішила перевірити, чи є скарби у бабусиних стільцях. Цілком імовірно, що вони там були й лежатимуть до скону, якщо не знайде їх Ліза чи хто інший. Тож Ліза взяла ножиці й узялася пороти ними усі стільці, що стояли вдома. Коли ж вона розпанахала останнього, то збагнула: скарбів у меблях не було... Жодного найменшенького скарбика. Ліза впала у відчай. Вона розуміла, що випатраних стільців їй ніхто не пробачить. Тоді вона дістала з маминої скриньки дві каблучки, які вирішила видати за знайдені коштовності. «Може, не занадто сваритимуть», — сподівалася Ліза. Та ба — сварили, до того ж добряче. Мама не повірила, що доця знайшла її каблучки в одному із стільців. Ліза довго наполягала на тім, що саме там вона знайшла скарб, проте їй не вірили. Першою засумнівалася мама. Потім — татко. А бабуська взагалі ніколи не йняла віри Лізиним побрехенькам, — так вона їх називала. Часом

помаранчеву парасольку. Чудернацьке створіння було вбране у трикутну зелену сукенку, з-під якої стирчали ніжки у смішних червоних черевичках. Цюця мала кумедні рученята: одне жовте, а друге — блакитне. Дівчинка завершила роботу й поглянула з відстані на свій малюнок: то була викапана Цюця П. Щоби не забути, Ліза підписала аркуша. Раптом їй спало на думку, що вона повинна негайно розшукати Цюцю П., хай би де та була. Лізі навіть здалося, що їй відомо, де зараз перебуває героїня її сну, а саме: поблизу іграшкової фабрики, яку Ліза відвідувала з екскурсією минулого тижня. Точно! Де ж їй іще бути! Тож Ліза швидко спакувала свого рюкзак-мавпенятка, якого називала Мармик. Туди вона кинула гаманця, до якого висипала всі грошки зі своєї скарбнички-свинки на ім'я Хрюня. Монети Ліза збирала на комп'ютерні ігри, новеньку сукню для Барбі, а також на книжку про лошаток. Однак знайти Цюцю П. було незрівнянно важливішою справою! У заплічник вона поклала ще й теплого шалика — на той випадок, якщо зробиться зимно; три пиріжки, що їх вранці спекла бабуся; теплий чай у пляшці з-під мінеральної і носовичок у квіточку — на випадок, якщо, бува, почне шморгати носом.

Ліза зиркнула на себе у люстерко. Мама називає її моя красунечко. Красуня підморгнула собі та поправила два високі чорняві хвостики. Вона зазвичай просила маму: «Мамо! Зроби мені хвостату зачіску!». Або: «Хочу, щоб у мене на голові бавилися двійко лошаток». Хвостики, які мама виструнчила на дівчачій голові надзвичайно пасували Лізі. На ній був светрик і джинси. Ліза не забула покласти до кишені маленького складаного ножика, що його вона отримала в подарунок від Петрика. Насамкінець, мала мандрівниця взула кросівки, ще раз зазирнувши до люстерка. Наче все було добре. Вона лише затягнула хвостики, аби волосся не лізло в очі. Ліза була готовою!

Батьки завжди просили доню, аби вона обов'язково попереджала їх, куди вона йде і коли повертатиметься. Тож вона склала для них цидулку:

«Пішла шукати Цюцю П. Повернуся незабаром. Цілую. Ліза»

Приліпивши записку до великого коридорного дзеркала, мала розумниця вийшла з дому. Ліза достеменно знала, що Цюця П. лежить на травичці біля іграшкової фабрики та чекає на свою подругу — Лізу, котра, коли була малою і не вимовляла всіх літер, назвала Цюцю П. — саме Цюцею П. «Я знайду Цюцю П. та поверну її додому!». І Ліза вирушила у пошукову подорож.

старенька вдавала навіть, що вірить. Ліза це бачила по тому, як бабуня ворухить бровами. З іншого боку, саме вона погодилася допомогти онуці зашивати розтельбушені сидіння. Вони провотузилися цілий день, і Ліза дуже втомилася. Ох, і дісталось ж тоді Лізі за витівку... Дівчинка незчулася, як заснула. І наснилося їй: ні тваринка, ані людинка — якась невідома істотка. Незнане створіння, різнобарвне й кумедне. Лежало на травичці та дивилося круглими очиськами в небо. І посміхалося. Усмішка — ниточка. Невідомо на кого схоже. Трохи — на парасольку, гарну, помаранчеву, подібну до тієї, котру Лізі подарувала Настя на день народження. А ще — на гриб, що його з лісу нещодавно приніс татко. І трішечки — на ялинку, якщо можна уявити собі ялинку з ручками та ніжками. Насправді ж важко уявити не лише ялинку, але й парасольку чи гриб — з ручками та ніжками. Однак саме так було у тім сні. Створіння вміло говорити, бо промовило до Лізи:

— Привіт!

— Привіт! — озвалася Ліза. — Ти хто?

— Я — Цюця П., — представилася парасолькова ялинка.

— А я — Ліза, — чемно назвалася Ліза, бо мама завжди казала, що слід називати своє ім'я, коли з кимось знайомишся. — А що то таке — Цюця П.? — запитала Ліза, адже досі вона подібної назви чи імені не чула.

— Не знаю, — розгубилася Цюця П.

— П. — це, мабуть, прізвище? — припустила Ліза.

— Еге ж. Прізвище — це П., — погодилася Цюця П.

— А Цюця? — допитувалася дівчинка. Цюця замислилася.

— А може, Цюця — це цюдова цяця? Може, так тебе назвали діти? — міркувала вголос Ліза.

— А чому не чудова? — поцікавилася Цюця, яка добре вміла говорити і вправно вимовляла всі літери.

— Тому що так тебе назвали маленькі дітки, а вони часом не вимовляють складних літер, — пояснила Ліза.

— А хіба «ч» — належить до складних? — засумнівалася Цюця.

— Авжеж! — блискавично знайшла відповідь Ліза. — Коли я була маленькою, то говорила «цюдово» — замість «чудово», «цйяник» — замість «чайник». Про це мені розповідала мамця.

— То, може, це ти мене так назвала? — зраділа Цюця П, сподіваючись, що вона нарешті дізналася, хто дав їй наймення. — Може — я... — намагалася пригадати Ліза — і прокинулася. Підвівшись, дівчинка покрутила головою і зрозуміла, що її залишив сон, у якому вона залишила Цюцю П. «Дай-но їй намалюю, — сяйнула Лізі думка. — Аби тільки не забути! Якою ж була та Цюця П.?». Її голова із смішними круглими очиськами та усміхеним ротиком-ниткою скидалася на

Моцарт із Лемберґа

ТЕКСТ: Богдан КОЛОМІЙЧУК

Богдан Коломійчук народився у 1984 році. Письменник-белетрист, автор історико-авантюрних та детективних романів. Мешкає у Львові. У 2013 році видав дебютний історико-авантюрний роман «Людвисар. Ігри вельмож», що отримав Гран-прі конкурсу «Коронація слова 2013». 2014 року світ побачила збірка детективних оповідань «Таємниця Єви». У 2015 році вийшли одразу дві книжки — «В'язниця душ» та «Небо над Віднем», 2016-го — «Візит доктора Фройда». Новий роман¹ оповідає про Франца Ксавера, молодшого сина геніального творця музики. В основі оповіді — історична біографія Франца Ксавера Моцарта. Дія

роману відбувається у першій половині XIX століття у Відні, Галичині та Баварії. Попри успадкований талант, Франц не досяг батькової слави, але життя його було сповнене пристрасті, інтриг та пригод. А доля — тісно пов'язана зі Львовом, тодішнім Лемберґом. Автор філігранно переплітає реальне та вигадане, з перших сторінок захоплює читача у вир переживань молодого композитора. У творі гармонійно поєднуються жанри історичного, пригодницького та любовного романів, а динамічний сюжет тримає читача від першої до останньої сторінки.

Богдан Коломійчук під час презентації книги «Моцарт із Лемберґа» у львівському Палаці Потоцьких, під час фестивалю LvivMozArt, 18 липня 2018.

Незвідане

Галіція, вересень 1809 року

Спогади про зруйновану Трою розпікали бідолошного Одісея гарячим залізом. Ніколи не думав він, що звитяга і його, і славних воїнів викликати згодом такі докори сумління. Безкрає море, що гойдало їхній корабель на хвилях, не заспокоювало. Можливо, тому що море це не завжди було лагідним. А часто жбурляло їх, наче тріску, мовби прагнучи вбити. Поховати у царстві Посейдона, як звичайних рибалок, що попри всі заборони надто вже захопилися гарним виловом і жадібно безугавно закидали сіті... Одисей шкодував, що не зміг зберегти вірності своїй Пенелопі, спокушений то в ложах смаглявих смертних жінок, то розраджений обіймами прекрасної німфи Каліпсо. І тепер, якщо довга його подорож закінчиться вдало, як поглянути йому в очі дружині? Що сказати при цьому? Збрехати? Та чи повірить вона? Швидше б дістатись Ітаки... Швидше б дістатись... Швидше б... Море нестерпно гойдало. Навіть у нього, бувалого мандрівця й моряка, це почало викликати нудоту... — Зупиніть корабель! — вигукнув хтось із його моряків. «Що за дурня? — подумалось Одисеєві.

— Як можна зупинити корабель у відкритому морі?»

— Зупиніть екіпаж! — Франц раптом почув чийсь голос просто біля свого вуха. Тієї ж миті сон його розвіявся, і молодий Моцарт зрозумів, що нудить насправді не Одісея, а його самого. Голова його лежала на чийомусь плечі, а сам він намагався стримати неоднозначні потуги свого шлунка.

— Агов, добродію, — звернулися до Франца, — вам украй потрібно вийти на свіже повітря, доки не сталося дечого непристойного. Чуєте мене?

Франц звів очі на того, хто говорив. Це був молодий чоловік років двадцяти двох, який, либонь, підсів до ділжанса тоді, коли сам він спав. Незнайомець мав виразне обличчя з глибокими карими очима, прямим благородним носом, під яким акуратною смужкою тягнулися елегантні вусики.

— Доки ви вві сні декламували Гомера, мій друже, я не мав нічого проти перебування вашої голови на моєму рамені, — додав він, — але якщо вас знудить, то це вже... даруйте, дещо інший... епос. Двоє інших пасажирів, літнє подружжя, що сиділи навпроти, вочевидь погодилися з такою думкою.

— Та зупиніться ж, дідько б вас узяв! — знову вигукнув незнайомиць, бачачи, що Францові стає дедалі гірше.

Цього разу репліка таки дісталася вух

візника, і він стримав коней. Бідолашний Франц прочинив дверцята й кинувся назовні, але, невдало ставши на підніжку, розпластася у придорожній траві. Одисей врешті змудило...

За кілька хвилин він все ж спромігся стати на рівні ноги і, відійшовши кілька кроків від місця свого падіння, роззирнувся довкола. Дилжанс, в який він сів у Відні чотири чи п'ять днів тому, стояв посеред пожовклого, нагрітого сонцем поля. Час від часу з трави сполохано зривалися дрібні куріпки і за мить танули десь у прозорому безкрайньому небі.

У густій пожовклій траві сюрчали останні коники, яким лишалося ще тиждень або два тішитися цим бабиним літом. Осінь невдовзі мала взяти своє.

Франц із насолодою вдихнув настояне на травах повітря, в якому вже вчувалася вечірня прохолода. Була четверта чи п'ята по полудні. Хтось легенько торкнувся його плеча й простягнув йому хустинку. Він озирнувся. Перед ним стояв той самий незнайомиць, який зупинив екіпаж. Франц подякував і, взявши хустинку, витер уста й підборіддя.

— Готовий побитися об заклад, ви нечесто мандруєте, — сказав його супутник. Він говорив чудовою німецькою з ледь чутним акцентом. Голос його був рівний та приємний на слух.

— Уперше в житті, і так далеко від дому, — визнав Франц, — і маю зараз таке

¹ Коломійчук Богдан. Моцарт із Лемберґа. – Л.: в-во «Видавництво Старого Лева», 2018. Дизайн обкладинки: Омельченко Тетяна. К-ть сторінок: 288. Придбати модно на сторінках видавництва: <https://starylev.com.ua/mocart-iz-lemberga>, ціна: 90 грн.

враження, що востаннє...

У відповідь той засміявся.

— Гадаю, вам щонайменше доведеться повернутися додому. Якщо тільки йдете в Галіцію не назавжди.

— Боронь Боже...

— Ви з Відня, так?

— Так.

— Зрозумів це з вашого вбрання.

Франц уважно оглянув свій одяг: запилени черевики, посірілі панталони, тісний жилет, з-під якого виднілася шовкова сорочка.

— Я кілька днів у дорозі. Тому вбрання таке неохайне...

Йому раптом стало до сліз соромно й захотілося по-дитячому заховатися куди-небудь в іншу кімнату, де його ніхто не побачить.

— Облиште, мій друже... Я мав на увазі, що воно у вас гарне, але не для подорожі, — поспішив сказати незнайомець, відчуючи, що ненароком образив молодшого подорожнього. І, щоб змінити тему, представився:

— Мене звати Адам Краєвський. Я підсів до вас у Катовіце, доки ви спали.

— Маю приємність, — відповів той, — мене звати Франц Ксавер...

— А далі? — посміхнувся Адам.

— Далі?..

— Так, адже і Франц, і Ксавер — це два імені.

— Моцарт, — тихо відповів він.

— Даруйте?

— Я сказав: Моцарт.

— Не може бути, — дещо безцеремонно вигукнув його співрозмовник.

— Як скажете, — Франц дещо навіть почервонів від цієї розмови. — Гадаю, ми можемо повертатися до екіпажа й продовжувати нашу подорож.

— Стривайте... — зупинив його Адам, — річ у тім, що я знаю тільки одного Моцарта. Як, зрештою, і ціла Європа... Але ж Вольфганг Амадей Моцарт уже помер. — А ви не припускали, що в померлого генія могли бути діти? — дещо роздратовано запитав Франц.

— Ах, ну звісно... — Адам ляснув себе по чолі, — звісно... Отже, ви, дорогий Франце...

— Я його син.

— Ради Бога, прошу вибачити. Знаєте, моє ремесло дещо відмінне від музики, хоча має багато з нею спільного, — промовив Адам. — Я вчитель фехтування... Франц усміхнувся. Він сам не розумів, чому раптом так захотілося приховати свою родову належність. Можливо, тому що свого батька звик згадувати у віденських салонах, театрах або ж на офіційних прийомах...

А тут, посеред поля, трав і куріпок він остерігався, що воно може зазвучати фальшиво. Принаймні зазвучати інакше.

— Куди ж ви прямуєте, пане Моцарте? — допитувався Адам.

— Спочатку до Лемберга, — відповів той, — а далі мене повинні звідти відвезти...

Кудись далі. Не пам'ятаю, щиро кажучи, назву маєтку.

— До Лемберга? — знову радісно перепитав Адам. — Чудово, отже, нам по дорозі. Йдете викладати музику?

— Так, мене запросив граф Баворовський...

— Баворовський?! — цього разу від здивування Адам сплеснув у долоні. — Та ви, мабуть, жартуєте?

— Зовсім ні. У нього дві доньки, вони хочуть навчатися музики.

— О, небеса! Хіба бувають такі збіги?

А урочу фехтування потрібні йому самому.

— Це означає...

— Що ми з вами їдемо до одного маєтку, пане Моцарте, і навіть з однією метою!

Франц, попри те, що за звичкою стримував свої емоції, насправді також зрадів цьому несподіваному товариству. Він уважніше придивився до Адама. Той був міцної, проте граційної тілобудови. Довге чорне волосся спадало йому на плечі й гарно контрастувало з його блідим обличчям. Одягнутий чоловік був у легку сорочку без сюртука, темні панталони і зручні шкіряні чоботи. Решту одягу, очевидно, тримав у своїй дорожній скрині. На поясі мав шпагу. Вся його постать дихала добротою і спокоєм, на протилегу його власній знервованій меланхолії.

— Чи не знаєте, де ми зараз, пане Краєвський?

Той стенов плечима і, примруживши око, глянув кудись удалечінь.

— Десь біля Кракова.

— Отже, невдовзі мали би зупинитися на ніч.

— Так, але гадаю, наш австрійський візник охочіше б їхав до ранку замість ночівлі.

— Чому?

— Подійкють, кілька днів тому Краків зайняли французи й війська Варшавського Герцогства².

Раптом дверцята екіпажа прочинились, і літній пан, який досі терпляче чекав усередині, знервовано вигукнув:

— Панове, нам час їхати! Якщо вам так сподобалась ця глушина, то можете лишатись і провадити далі свої розмови.

— Він має рацію, — погодився Адам, — треба повертатися. Вам краще, пане Моцарте?

— Значно.

— Тоді ходімо досередини.

Вони знову вместилися на своїх місцях, і диліжанс рушив із місця.

Літній добродій, який гукав до них з екіпажа, певний час сидів мовчки, спираючись на тростину, відриваючись від неї тільки для того, щоб погладити свою

розкішну бороду або торкнутися руки своєї дружини.

Проте, за якусь мить чи дві, озвався до них знову:

— Чи чули новини, панове? Кажуть, Речі Посполиті бути.

Франц не зрозумів ані слова, оскільки той говорив польською, проте з інтонації збагнув, що йдеться знову про наполеонівських солдатів у Кракові.

— Чутки розходяться швидко.

— Це не чутки, — заперечив старий, — це правда. І я ще сподіваюся дожити до того часу, коли нашому Фрідріхові пощастить більше, ніж легіонам Домбровського³. Ви поляк, молодий чоловіче?

Адам кивнув.

— А ваш друг?

— Австріяк.

— Отже, він не зрозумів ані слова з того, що я сказав?

— Саме так.

— Що ж... Йому ж краще.

Адам торкнувся своїх вусів, мовби хотів їх хвацько підкрутити, проте в його рухові радше виказувалася звичка, ніж необхідність.

— Юнак, що праворуч від мене — музикант, — мовив він, — не думаю, що його взагалі таке цікавить.

— Найперше, він — австріяк, — вибухнув бородань, і очі його сердито округлились, — а вже потім — музикант, штукар чи хто там ще... Його нація десятиліттями гнобила нашу бідолашну Польщу! А тепер, коли Наполеон розправив крила, нехай начуваються!..

Він замовк на хвилину, щоб трохи заспокоїтись. Втім, щойно його дихання вирівнялося, заговорив знову.

— А ви? Вам не болить доля вітчизни? Де ви були, коли вирішувалася доля Польщі й поляків?

— У легіонах Домбровського, — сухо відповів Адам, — в Ломбардії.

Після цього чоловіки припинили свою розмову і дивилися в запилжені віконця кожен зі свого боку. Туди, де, якщо добре вглядітись, можна було побачити безкрайній польський, проте захоплений австрійцями ладшафт.

— Про що ви говорили? — запитав Адама Франц, намагаючись подолати дрімоту, яка знову потроху брала його в полон.

— Про сподівання... на добру подорож.

— Ваші слова Богові у вуха, — пробурмотів він і безсило опустил голову на груди. Десь за дві години, з першими сутінками, диліжанс зупинився на черговій поштової станції. Для мандрівників це означало, що настав час для вечері та сну, і загальний гумор в екіпажі значно поліпшився.

³ Легіони Домбровського — польські добровольчі легіони, що діяли на територіях інших держав у XVIII-XIX ст. Зокрема в Ломбардії, на боці Наполеона, про що згадується в тексті далі.

Щось таке як любов

ТЕКСТ: Зоя КАЗАНЖИ

Зоя Касанжи

Зоя Касанжи – журналістка, міжнародний медіа-тренер, громадський діяч, письменниця, відома блогерка. Народилася у 1968 році у невеликому селі на Одещині. Закінчила Київський університет, працювала у одеських газетах. Була головним редактором тижневика «Слово». З 2002 року працює у ОБСЄ. Власниця й директор креативного бюро «Жаба». Була активною учасницею Євромайдану, а у 2014-2015 роках працювала радником і заступником голови Одеської ОДА. З чоловіком, Геннадієм знайома з дитячого садка, має доньку, онука і дві онучки. У 2014 році у «Видавництві Старого Лева» вийшла книжка «Якби я була» з ілюстраціями Даші Ракової. Жанр книги визначено як «Міські історії у facebook-стилі». У 2016 році взяла участь у проєкті Мар'яни Савки «12 неймовірних жінок про цінності, які творять людину», обравши своєю цінністю

й темою публічної бесіди незалежність. У 2017 році у тому ж видавництві вийшла її друга прозова збірка — «Щось таке як любов»¹, уривок з якої публікуємо.

Жінки з цієї книжки мешкають поряд з нами. Вони закохуються й розчаровуються, наражаються на сучасні проблеми й утікають від минулих, цілються при місячному сяйві й плачуть у подушку, заварюють каву або чай і в'яжуть шкарпетки, слухаються своїх мамів і повстають проти їхнього деспотизму. При жінках — чоловіки. Теж різні: рішучі й боязкі, хитрі й простодушні, занедбані обставинами й успішні, егоїсти й щиросердні. У сюжеті оповідань персонажі весь час у русі — якщо не в авто, то потягом чи літаком, на крайній випадок є й тролейбус або

¹ Касанжи Зоя. Щось таке як любов. – К., в-во «Видавництво «Старого Лева»», 2017. – Переклад: Думанська Оксана, дизайн обкладинки: Чуніс Андріана. К-ть сторінок: 256. Ціна на інтернет-сторінках видавництва (<https://starylev.com.ua/schos-take-yak-lyubov>): 80 грн.

трамвай. Найчастіш уживане в оповідях слово «життя». І це зрозуміло, адже у житті, кажуть мудрі люди, як на довгій ниві: не пройдеш, ноги не вколовши. Тому авторка й обирає життєві сюжети, у яких кожен персонаж зазнає неухильних ран, проте й знаходить від них спосіб заживлення. Любов'ю.

Ти можеш бути якою завгодно...

Вродливою. Бадьорою. Невдоволеною. Щасливою. Вільною. Стомленою. Нестерпною. Спокійною. Умироствореною. Лайливою. Похмурою. Неможливою. Елегантною. Пристойною. Нетямущою. Емоційною. Вибачливою. Тужливою. Безсовісною. Стражденою. Летючою. Святковою. Стриманою. Залюбленою. Ти можеш бути різною... Кумедною. Ледачою. Обережною. Боязкою. Сміливою. Верткою. Світлою. Мовчазною. Цікавою. Смутною. Тихою. Плинною. Служняною. Покірною. Безсоромною. «Зачитаною». Рухливою.

У цій книзі обговорюється чимало і суперечливих аспектів любові.

Упертою. Здивованою. Відчайдушною. Презирливою. Пристрасною. Нервовою. Примхливою.

Ти можеш бути такою, якою заманеться... Бігати під дощем. Народжувати дітей. Пити вино з подружками на кухні. Любити не того чоловіка. І не любити того. Красиво старіти. Нудьгувати серед літа. Уміти випікати тонкі млинці. Купатися в морі. Їсти шашлики. Зневажати ві-всянку. Не вміти оповідати казок. В'язати довгий шалик не для когось, а просто так. На бігу пити ранкову каву. Придбати собі светр на три розміри більший і почуватися в ньому Дюймовочкою. Пофарбувати волосся в радикальний бузковий колір. Навчитися танцювати танго. Співати в караоке дурнувати пісеньки. Читати книжки, усівшись із ногами на дивані. Підгодовувати птахів на вулиці. Ти можеш бути собою. І ось це – найскладніше...

Та ще заведи собі пса

І тоді втямиш, що проблем у своєму житті не мала.

Мама, як завжди, вміє заспокоїти, підбадьорити й підвищити самооцінку. Що вже там. Вона намагається. Щоб болючіше. Щоб дужче. Мовби помщачи за своє недалеке життя. Аякже, це ж я обирала в батьки «не того» чоловіка. Моя мама точно була поза цим. Тому весь час вона виявляє в мені його риси – і зовнішності, і натури.

Ми з моєю мамою дуже різні. Так кажуть майже всі, хто знає мене й маму. І це точно відомо моїй мамі.

Я нікого не люблю. Нікого. Десь у глибині свідомості чаїться крихітний шматочок згадки про бабусю. Вона була красивою й легкою. Підкидала мене вгору, реготала дзвінко й лунко. І завжди пахла ліками. Моя бабуся була лікаркою. І я її не пам'ятаю. Хіба що сміх, політ у бабусині руки й запах ліків. Хоча яка там вона бабуся? Дивлюся на фото – сорок років. Вона пішла в сорок років. Мені було три. Мамі—двадцять. Татові – двадцять один. Тата я пам'ятаю. Коли він пішов, мені було десять.

Лиш бабуся пішла назовсім, а тато поїхав у інше місто. Незабаром одружився. У нього там народилися діти. Двійко – хлопчик і дівчинка. Я їх ніколи не бачила. Як і тата з того часу.

Ні, не так. Він спершу приїздив. Приходив у школу. Мама влаштовувала скандали й мені, і вчителям. Пускати його до мене не веліла.

Тому ми бачилися чотири рази. У парку, на лавці. Він привіз велику ляльку, я дуже зраділа. Та коли він пішов, запхнула її в сміттярку. Мама мене б на поріг не пустила з тією татовою лялькою... Потім він теж привозив подарунки. Яскраві фломастери. Великого ведмедя.

Товсту книжку казок. Усі подарунки опинялися все в тій же сміттярці. Я плакала, але викидала. Мамин гнів був набагато сильнішим за радість від татових подарунків.

Я потім ще довго ходила мимо сміттярки й усе сподівалася ненароком знайти свою ляльку. Чи фломастери. Чи ведмедя з книжкою. Щоб прибігти додому й похвалитися мамі знахідкою. Та, певно, викинуті подарунки познаходили інші дівчатка.

А потім нас побачила в парку мама.

І я зрозуміла сенс фраз «провалитися крізь землю» чи «згоріти від сорому».

Я бігла додому й хотіла, щоб мене не було.

Більше тато ніколи не приїздив. Ніколи.

Потім я виросла. І зросло моє почуття власної провини за те, що я до цього часу чекаю на зустріч із батьком.

Та я дуже добре пам'ятаю ті два тижні, коли мама не промовила до мене жодного слова. Така була кара. Два тижні. Не розмовляла. З десятилітньою дитиною. Більше за мамині істерики я боялася маминого мовчання. Цей страх був сильнішим за бажання бачити тата.

Мені вже тридцять. А мамі – сорок сім. Вона приваблива й струнка. Вона хвацько кермує авто і керує невеликою будівельною компанією. Вона зневажає чоловіків і систематично змінює коханців. Її коханці – мої ровесники.

І я не маю що їй сказати. Я давно мешкаю сама. Давно сама все вирішую.

Давно нікого не слухаю. І панічно боюся розчарувати свою маму. І постійно її розчаровую.

Тому що всі мої вади – від батька. А чеснот я не маю. Якби мала, то була б схожа на маму.

І я мешкаю у своєму маленькому житті, їжджу світами, перекладаю книги. І ніколи не буваю в місті, де дім мого батька.

Я читаю у ФБ сторінку його старшої доньки. Їй дев'ятнадцять. І в неї багато різних фото. З татом-мамою теж.

Моя мама вродливіша. І це все, що я могла би сказати, якби мені довелось виступати маминим адвокатом на судовому процесі.

... Стасик мені сподобався зразу. Щойно я побачила фото на сторінці. Миленький. І очі гарні.

Він мешкав у моєму місті й, можливо, ми з ним бачилися. Я не знала, як люди знайомляться, і просто поїхала туди – за вказаною адресою.

І Стасика побачила ще від самих воріт. Він бавився з дітьми, а потім спинився й пішов просто до мене.

Про те, що я його всиновлю, навіть не думалося. Я просто знала, що ми завжди будемо разом. Що мені допоможуть усі небесні сили. Що директор сиротинцю – нормальна людина. Що органи опіки мені повірять. Що всі довідки мені нададуть.

Твій погляд, Чіо-чіо-сан

ТЕКСТ: Андрій ЛЮБКА

Письменник, поет, есеїст та перекладач Андрій Любка на свій молодий вік став доволі популярним і впливовим митцем. Андрій об'їздив із виступами не лише всю Україну та Європу, а й Канаду, отримав чимало українських та закордонних літературних премій, але, тим не менше, не покидає свого рідного Закарпаття.

Андрій народився у 1987 році у Ризі, але дитинство провів у Виноградіві. Згодом Закінчив Мукачівський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою, Ужгородський та Варшавський університети. Один із організаторів акцій в Ужгороді на підтримку Віктора Ющенка під час Помаранчевої революції. На президентських виборах у Білорусі 2006 року юнак став спостерігачем на виборах та одним із групи радників кандидата в Президенти Аляксандра Мілінкевіча, брав участь у акціях протесту. Просидів 15 днів у білоруській в'язниці та був висланий з країни. Дописував на суспільно-політичні теми до журналу «Контракти», вірші та переклади Любки друкувалися у різних журналах. Бере участь у культурних заходах у Берліні, Москві, Варшаві, Києві, Празі, Стамбулі, Кракові, Інсбруку, Ляйпцігу, Львові, Одесі, Харкові, Дармштадті та ін. Нині проживає з дружиною в Ужгороді, звідки часто подорожує у різних напрямках. Видав поетичні збірки «Вісім місяців шизофренії», «Сорок баксів плюс чайові», «Тероризм: Навчальний посібник, вибрані поезії», романи «Карбід», збірки короткої прози «Кілер», «Спати з жінками», «Кімната для печалі», «Саудаде», «Кілер+», переклади з польської книг Богдана Задурі, Лідії Осталовської, з хорватської Марка Погачара, Срджана Валяревича, Светислава Басара, Мухарема Баздуля, з англійської Л. Ламар Вілсона та ін. Окремі вірші автора перекладено англійською, німецькою, сербською, португальською, російською, білоруською, чеською та польською мовами. У новому романі під назвою «Твій погляд, Чіо-Чіо-сан»¹ п'яний суддя на пішохідному переході збиває на смерть молоду жінку і, ясна річ, без особливих зусиль уникає покарання. Але чоловік збитої

– не з тих, кого можна купити чи залякати, він краще втратить усе, та відомстить. Психологічний трилер про сучасну Україну, де вартість людського життя вимірюється хабарами, а вбивці стоять у перших рядах на церковних службах. Але чи справді поділ на добро і зло є в цьому романі таким однозначним?

***

Того грудневого вечора на Ужгород мав упасти туман, і п'яний суддя за кермом BMW X5 на слизькій дорозі мав летіти вулицю Грушевського, втикаючи в екран свого телефона, і не помітити, не зреагувати, не загальмувати, а вдарити двома тоннами чорного металу 52 тендітні кілограми моєї дружини, і вона мала пурхнути в повітря, падаючи на асфальт уже мертвою, і мусила спрацювати клята німецька подушка безпеки, рятуючи водія, щоб на двадцять дев'ятому році життя у мене нарешті з'явилася справжня ціль.

Убити – не зовсім очевидна місія для людини, яка має всі клепки в голові. Годилося б перемоти мудрістю, аргументами, довести в суді свою правоту, тим самим змушуючи ледачу справедливість зняти пов'язку з очей і рубанути винного мечем. Але мені випало народитися й жити в країні, де феміда звикла користуватися терезами для коштовностей, а не лезом. Та й чи можливо, даруйте за оксюморонну тавтологію, у суді довести провину судді? Тому, хоч і мав я зовсім інші плани на решту свого життя, довелося присвятити себе важливішій справі. Помсти. Адже якщо не працює правосуддя, гра повертається на первісний рівень: око за око, життя за життя. Суддя Микола Зінченко забрав життя моєї Ралуки, тож тепер я заберу його життя. Не його дружини чи доньки, бо, як казав герой мого улюбленого фільму, «крім жінок і дітей», а життя самого вбивці. Так ми станемо квітами. Лише так ні в чому не винна Ралука буде відомщена.

Вона, либонь, мала рацію, коли вагалася, чи варто нам переїздити в Ужгород. Ми щойно закінчили Варшавський університет, мали непогані перспективи працевлаштування, потрібні знайомства і навіть таку-сяку професійну репутацію, але в Польщі мені залишатися не хотілося. А Ралука не квапилася повертатися у свою рідну Румунію. Врешті мені вдалося переконати дівчину їхати зі мною в Україну, яка після революції й російської агресії не виглядала ідеаль-

Андрій Любка користується симпатіями читачок. Під час презентації книги у Чернівцях. Фото Ігоря Константиюка, «Чернівецький промінь».

ним місцем для щасливого заможного життя, але здавалася сповненою надій і шансів. Наші друзі позирали на нас поглядами, в яких сплелися подив і захват. Що ж, це було принаймні романтично: молода пара їде жити в країну, що веде війну проти в кілька разів більшої імперії. Тепер я вже можу підсумувати: то була помилка.

Але тоді здавалося, що країна потребує молодих, амбіційних людей із західними дипломами, тож перед нами мають відчинитися всі двері. В університеті я здобув диплом аналітика, і власні умовиводи здавалися мені бездоганними: ми їдемо в Україну, робимо там кар'єру, країна швидко реформується й багатіє, а наше життя стає щасливим і спокійним. Логіка від протилежного: коли всі тікають із корабля, саме час туди повернутися, щоб завиграшки стати капітаном. На той момент уже понад рік я дистанційно працював із однією неурядовою організацією, яка бундючно іменувалася Інститутом світової політики; писав для них аналітичні матеріали про Румунію й Балкани, гонорари були не захмарними, але достойними, і я планував відкрити філію цього інституту в Ужгороді, займатися грантовими проектами, організувати конференції й круглі столи, тихо працювати і жити собі на втіху. Ралука могла б працювати разом зі мною, бо хто ж краще знається на Румунії, ніж румунка, а за бажання ще й викладати румунською: контакти на факультеті іноземних мов у мене залишилися ще з того часу, коли свою першу освіту я здобував в Ужгородському університеті.

Після Варшави Ралуці хотілося жити в мегаполісі, вона кілька разів згадувала про Київ, але я від таких ідей відмовлявся навідріз: мені не подобалося ані саме

¹ Любка Андрій. Твій погляд, Чіо-Чіо-сан. – Чернівці, в-во «Meridian Czernowitz», 2018. – Редактор Олександр Бойченко, Художнє оформлення Анна Стьопіна. – К-ть стор. 336. Ціна на інтернет-сторінках видавництва (<http://www.meridiancz.com/knyha-andriya-lyubky-tvij-pohlyad-chio-chio-san/>): 160грн.

місто, ані життя в ньому. Ужгород на- томість здавався ідеальним. Маленьке, затишне, гарне, екологічно чисте містечко, з якого скрізь рукою подати: до дванадцяти європейських столиць ближче, ніж до Києва. Не в останню чергу на моє рішення вплинув і той факт, що в Києві мені б довелося стати частинкою чужої команди, працювати на когось, а в Ужгороді я мав перспективи сам стати керівником невеличкої, але все ж майже незалежної організації. Для Ралуки аргументом стало те, що Закарпаття має кордон із Румунією, тож час від часу можна туди їздити. Не до сім'ї, з якою в неї були проблеми, а просто на Батьківщину: вона більше скучала за румунською кухнею, деякими продуктами, музикою, можливістю купити книжки й пресу румунською, ніж за власною домівкою, мамою й мерзенним вітчимом. Значно важливішим за ці теоретичні аргументи був практичний аспект: в Ужгороді у мене була власна квартира, де ми могли жити.

Краще бути першим у провінції, ніж другим у Римі – така фраза згадалася мені тієї глибокої ночі, коли ми приїхали в Ужгород і, не розлакуюючи речей, смертельно втомлені з дороги й довгого чекання на кордоні, вклялися спати. Ралука рівномірно сопіла у мене на плечі, а я був занадто збуджений, щоб зімкнути повіки. Усе думав про майбутнє, яке починалося завтрашнім ранком, про плани, виклики, завдання. Мріяв – трохи з острахом, але здебільшого з жагою молодої людини, що прагне успіхів. Яка довго вчилася, щодня уявляючи собі той день, коли можна буде нарешті закинути підручники подалі й почати доросле життя. Де все залежить лише від тебе. Такі думки гнали від мене сон, я збуджено крутився в ліжку, мій неспокій передався Ралуці, яка в темряві немов відчула моє збентеження і тихо промовила:

– Марк, у нас же все буде добре, ми будемо тут щасливими, правда?

Тоді сторожко торкнулася своїми теплими м'якими губами моєї спини. Вона вміла заспокоювати – і знала, що часом мені, холерику, це дуже потрібно. Казала, що я такий нестерпний, бо виріс без братів і сестер. Мовляв, від надлишку уваги і турботи. У цьому вона помилялася, бо, якщо покласти руку на серце, я ніколи не почувався насправді любленим. Так, ніби в батьків була повинність – виховати мене, бо народили. Нічого більше. І я їх не любив, радше поважав і був вдячним. Я взагалі не вмів любити і не вірив у любов, доки не зустрів Ралуку. Це вона розкрила мене, навчила мене.

Батьки ж мали щодо мене певні очікування, але коли ті не справдилися, ще більше охололи до сина. Тато бачив мене військовим чи інженером, але я сам ніколи таким не цікавився і лише байдуже поглядав на нові машинки

й автомати, які мені приносив буцімто Миколай. Мама мріяла, що я стану співаком чи бодай якимось визнаним митцем. Тому лише щасливо усміхалася, коли бачила, як я беру її фен і співаю в нього перед дзеркалом, наче в мікрофон. Вона наче хотіла реалізувати свої втрачені можливості в мені, не усвідомлюючи, що прищеплювати власні мрії дитині, змушувати її бути не собою, а відповідати маминому ідеалу – це різновид наруги. Але – на щастя? – голосу в мене не було, навіть у шкільний хор не брали. Аж до юнацького віку мама леліяла надію на те, що мій голос поламається і набуде милозвучності, але сталося навпаки. Малювати і грати на інструментах у мене також не виходило. До цього додалися деякі клопоти з моїм здоров'ям, які навіть змусили сім'ю переїхати із Солотвина в Ужгород, і батьківська любов майже остаточно згасла. Та і я через це згірк: не виправдавши чужих сподівань, розчарувався в собі. Знадобилися ще довгі роки, щобі згодом відбудувати свою віру у власні сили.

Може, талантів мені й забракло, але я був розумним. Не в усьому: алгебра й хімія кульгали, але на історії, географії, правознавстві й літературі я знався добре. Мені легко давалися мови. Те, що мене цікавило, без жодних зусиль і зазубрювань відкладалося в пам'яті. А до дечого я й сам докопувався: у мене рано відкрилася здатність узагальнювати й зіставляти, порівнювати, відсіювати. Я вмів мислити, робити висновки, будувати гіпотези і прогнози. Любив читати, не одну батарею ліхтарика посадив, пізно вночі гортаючи сторінки захопливої книжки під ковдрою. Я навчився добре говорити і красномовно писати, але не так, щоб форма затьмарювала зміст; суть завжди була для мене важливішою. Та посяні маминими надіями комплекси далися взнаки – і коли настав час вибирати факультет, я пішов не на історичний, а на іноземну філологію. Мені здавалося, це більш творчий фах. У майбутньому я мріяв перекладати книжки. Конкурс на англійську, французьку чи німецьку філології був завеликим, а фінансове становище моєї родини не дозволяло покладати надії на вступний хабар, тож я подався на менш престижну румунську мову та літературу. По-перше, це романська мова, близька до французької й італійської. Знаючи румунську, порозумієшся в Парижі й Римі. По-друге, екзотична, мало хто нею володіє, тож на ринку праці вона буде затребуваною. Нарешті, по-третє, Румунія була під боком, за якихось сто кілометрів від Ужгорода, і це відкривало можливості для подорожей, контактів і студентських програм обміну. Та й румунську мову я вже трохи знав: лизнув її змалку в Солотвині від сусідських дітей, і вкупі з кількома річними

заняттями цього виявилось достатньо для вступу на спеціальність, на яку завжди був недобір.

Закінчивши Ужгородський університет із відзнакою, я довго не міг знайти роботу. Підробляв журналістом на місцевому сайті, виставляючи з дому новини; під час виборчої кампанії працював у агітаційному відділі однієї партії; пробував себе менеджером з персоналу на фабриці автомобільних джгутів. За фахом роботи не було ні на кафедрі, ні в Ужгороді взагалі. Мені пропонували вакансії у турецьких гірських селах учителя румунського кордону, але шкільним учителем я бути не хотів. Не кажучи вже про те, що на дітей у мене нервів не вистачало. Усе це спонукало мене перебраться до Києва, де я й далі працював не за фахом, але бодай заробляв більше. Для душі ж перекладав з румунської роман Мірчі Картареску: довго мучився, старався, шукав відповідний стиль, жонглював синонімами, а коли після двох років праці, редагувань і шліфувань нарешті показав текст видавцеві, той відповів, що видати може, але без гонорару для мене. Мовляв, румунську літературу ніхто не читатиме, тож він на цій книжці точно не заробить. Але може видати, щоб підтримати мене морально: роботу я зробив добре і заслуговую на свій квадранс слави та прізвище у вихідних даних книжки. Я з ентузіазмом погодився, книжку видали, але на неї так і не вийшло жодної рецензії. Більше художню літературу я не перекладав.

Бо вже тоді зрозумів, що мене такі цікавлять речі поважніші. Політика, історія, міжнародні відносини – ось що було справжньою моєю пристрастю, а ніяка там не вишукана література. До того ж я ненавидів своє життя в Києві, та й саме місто, тому, коли трапилась okazія чкурнути звіти, я одразу дав дра- ла. Нагода видалася пречудова: один знайомий переслав мені лінк на Інститут східноєвропейських досліджень Варшавського університету, куди приймали на магістерські студії людей, що вже здобули вищу освіту в своїх країнах. Фах пропонували доволі рідкісний – регіонаознавство у Центрально-Східній Європі. Тобто готували дипломатів, урядових аналітиків та експертів із простору між Німеччиною й Росією. Коли я побачив серед спеціальностей «балканістику», сумнівів уже не залишалося: спробую. Вихідцям із країн колишнього совка надавалася польська стипендія, і це ще більше укріпило мене в бажанні знову стати студентом. Я зібрав документи, склав іспити і відбув співбесіду, після чого одного травневого ранку на мій е-мейл прийшов лист із привітаннями. Так я потрапив до Варшавського університету, де й познайомився з Ралукою.

I AM NOT RUSSIA

ТЕКСТ: Антін МУХАРСЬКИЙ

Антін Мухарський у Львові під час презентації своєї книги.

Антін Мухарський, сценічним ім'ям також Орест Лютий, – без сумніву, один із найепатажніших та найсуперечливіших сучасних українських митців та шоуменів. Як він сам зізнається, «був москалем», та згодом, на початку 1990-х та остаточно у 2004-тому, відбулась у нього переоцінка цінностей. Виступає різко проти «жлобства» та «за українізацію». Життєва позиція коштувала йому дорого: внаслідок розпаду шлюбу з дружиною Сніжаною Єгоровою, яка не поділяла його ставлення до Майдану й російських окупантів, опинився у величезних боргах. «Світська левиця» Єгорова налаштувала проти батька і трьох дітей, які вважають його «екстремістом».

Народився у Києві у 1968 році, закінчив університет імені Івана Карпенка-Карого. 12 років працював актором у Національному театрі російської драми ім. Лесі Українки. Зіграв близько 20 головних ролей. Двічі номінант премії «Київська пектораль» (1993 та 1999). З 1985 року знімався у кіно та серіалах. Знявся в культовій рекламі прального порошку. Був режисером, автором та ведучим телевізійних програм на телеканалі «Інтер» та ТВІ. У 2008-мому заснував галерею незалежного мистецтва, відому сатиристичними проектами «Жлоб-Арт», «Сільський гламур», «Все що залишилось». Співпрацював із митцями подібних поглядів, такими як Іван Семесюк, Олекса Манн, Андрій Єрмоленко, Сергій

Коляда, Ніна Мурашкіна, Сергій Хохол та іншими... У 2014-тому році заснував масштабний культурологічний проект «Майдан. (Р)Еволюція духу». Почав виступати з піснями, які різко засуджують проросійські погляди чи ностальгію по СРСР. Про світогляд Мухарського говорять навіть назви його книг: «Доба. Сповідь молодого бандерівця», «Попса для еліти», «Воля або смерть», «Смерть малороса», «Розрив. Як я став «націонал-фашистом», «Сказки руського мира», «Антисовєтские повести и рассказы», «Росіян в Донбасе нет», «Зліє піндоси» та інші. У музиці Антін виступає у образі професора антропології Ореста Лютого (альбоми «Легідна українізація» (2012) та «Сувова українізація» (2014). За цей проєкт оголошений у розшук російською Генпрокуратурою. Промовистою є також назва його гурту: «Сталін унд Гітлер, унд Путлер капут!»

Роман «I AM NOT RUSSIA»¹, писаний 20 років і дописаний автором у вимушеній еміграції через мільйонні боргові зобов'язання, був презентований на останньому форумі книговидавців у Львові. Як каже автор, це – «неполіткоректний, антифеміністичний, чоловічий роман, про те, як до мене в юності чіплялися члени ЛГБТ-спільноти з непристойними пропозиціями. Вся правда про сучасний світ театру, шоу-бізнесу та кіноіндустрії, де так звані «сексуальні меншини» складають цілком агресивну, зовсім нетолерантну до консервативних цінностей, тоталітарну секту, що в буквальному сенсі цього слова винищує інакодумців».

Здійснення мрій

— Еге-ге-гей! Швидше сюди! Прямо зараз на ваших очах нечуваний і небачений атракціон здійснення мрій! Чоловік у білому тюрбані, що пускав ротом вогонь, зібрав докруг себе цілий натовп біля колони Національного музею Шотландії. Спершу він просто жонглював запа-

леними факелами, а потім вдався до складнішого трюку. Розчепіривши ноги у шпагаті, вперся ними в колони, й не покидаючи жонглювання, почав дертися нагору. Публіка шаленіла, збиваючи долони в оплесках. Коли штукар дістався фриза, то звернувся до натовпу з такими словами:

— Шановні добродії і добродійки, сподіваюся, для вас не буде одкровенням той факт, що сучасними ЗМІ керують чорні маги, що зуть себе медіа-магнатами та продюсерами. Аферисти різних мастей і ґатунків маніпулюють вашою свідомістю, відбираючи право бути собою. Телебачення та інститут реклами зовсім втратили повагу до вашої індивідуальності. Настав час покласти цьому край. Годі бути мовчазною гичкою, рабами маніпулянтів. Я закликаю вас позбутися всіх внутрішніх обмежень і забобонів. Робити лише те, що ви хочете, а не що потрібно. Їсти, спати, відпочивати саме тоді, коли ви хочете. Кохатися, з ким ви хочете і де ви хочете. Вчитися, у кого хочете і працювати там, де ви хочете. Ви маєте право вбити того, хто стоїть на заваді вашим бажанням. Бо весь світ належить вам — вільним людям! (На цих словах натовп заплудував.) А я в свою чергу готовий посприяти тому, щоб це бажання втілювалося у життя. Ось ти, приміром, юначе, про що мрієш? Вогняною кулею чоловік у тюрбані спустився на землю і став біля рудого єврейського хлопчини років дванадцяти.

— Я мрію створити таку комп'ютерну гру, щоб в неї всі грали, — відповів той, з явним американським акцентом.

— Як тебе звати?

— Марк Цукерберг.

— О'кей, Марку, тримай цей контракт, — пан у тюрбані випорпав з-під розцяцькованого зірками халата купу звичайних білих папірців формату А-4. — Нехай батьки прочитають його уважно і в разі згоди, за певних умов, ми підпишемо його і твоє бажання неодмінно здійсниться.

— А можна і нам подивитися? — потяглася за контрактом сімейна пара, яка тримала за руки чорнявого хлопчика років семи. — У нас синок мріє стати

¹ Вартість книги – 200 грн. Усі книги й диски Антіна Мухарського можна замовити на сторінках «Українського культурного фронту»: <https://www.ukrideabook.com.ua/>.

актором.

— О, супер! Давай швидше знайомитись, — пан протягнув хлопчику руку. — Я звуся Арно Монтеспан. Моя прабабця у дванадцятomu коліні була дружиною Людовіка Чотирнадцятого і знаною у свій час відьмою. (У цьому місті натовп сколихнув сміх.) А тебе як звати, молодий чоловіче?

— Я Деніел Редкліф з Лондона.

— Мрієш зніматися в кіно і все таке, отримувати купу бабла?

— Еге ж, — прудко погодився малюк в окулярах, сміючись разом із батьками.

— Я допоможу тобі обов'язково, тільки нехай тато і мама уважно прочитають цей контракт, — протягнув батькам папірець.

— А можна мені подивитись? — звернулася до пана сумна білявка з дитячим візочком, в якому дрімала дівчинка років трьох.

— Звичайно, тримайте. Але давайте і з вами познайомимось. Як вас звати? — Джоан.

— Дуже приємно, а мене Арно Монтеспан. Ким ви працюєте, Джоан?

— Ой, — важко зітхнула сумна білявка, — ким я тільки зараз не працюю, аби прогодувати себе і малечу...

— Зрозуміла багатьом історія, — із розумінням озвався пан у тюрбані, звертаючись до натовпу, — відмова від власних бажань, аби прогодувати родину. Диявольське гасло — «все найкраще дітям», на якому наживаються виробники товарів для дітей, які згодом пошлють вас під три чорти і помандрують своїми дорогами, залишивши батьків сам на сам із сумними думками про смерть. То чи варті діти того, аби занапащувати заради них власне життя? Проте це запитання риторичне, панове. О'кей, поїхали далі. Переінакшу запитання: ким ви мрієте працювати, Джоан, хто ви за покликанням?

— Я скоріше за все письменниця...

— О-о-о-о, як цікаво. І про що ж ви пишете?

— Я пишу дитячі казки про маленького хлопчика, який володіє чарівними здібностями.

— Містика і чаклунство це прекрасно! В якому видавництві друкуєтесь?

— У тому то й справа, що ні в якому. Мені відмовили у дванадцяти видавництвах...

— І про що ви мрієте?

— Я хочу, аби ці казки читали в усьому світі.

— Це легко зробити. Прочитайте уважно контракт і, якщо ви погодитесь на його умови, нам варто тільки в нього вписати ваші реквізити, зазначивши термін дії.

— Але, як я бачу, контракт треба підписувати кров'ю... — здивовано спитала у в'юнкого пана білявка, занурившись у текст.

— А як ви хотіли? — пан пильно зазирнув письменниці в обличчя. — Це неодмінна умова подібних контрактів. Кому, як не вам це знати, Джоан?

— Я думала, що подібне існує тільки у казках... — ніяково знизала та плечима.

— «Сказка ложь, да в ній намьок, добрим девіцам урок», — голосно процитував шуткар парафраз російського поета Пушкіна в оригіналі.

— О, так ви і по руски умеєте? — озвався з натовпу миршавий чоловік років сорока з мутними мокшанськими очима, який представився Володимиром й прихопив із собою десяток півтора контрактів, пояснивши: — Ето для моих друзей с кооператива «Озеро», для которих, как вообщем і для меня, Пушкін — ето наше всьо!

Тим часом натовп дійсно розбирав папірці як гарячі пиріжки.

— Увага, акція! — вигукнув в'юнкий пан, коли контракти, роздруковані на звичайному принтері, скінчилися. — Той, хто першим наважиться підписати угоду публічно, прямо зараз отримає право на здійснення мрії поза чергою!

— Я готова! — першою вигукнула сумна білявка, відсунувши вбік дитячий візок зі сплячою дитиною. — Що для цього треба?

— Ось я дістаю додаток до контракту, куди треба внести основні дані, вписати своє ім'я, а потім вколоти пальчика чарівною срібною булавочкою, яку можна залишити собі як сувенір на згадку про цю вікопомну мить.

Монтеспан випорпав з-під халата довгу голку в одноразовій упаковці, продемонструвавши її публіці.

— Стерильність і гігієна понад усе!

— Заповнюйте контракт, — білявка рішуче протягнула йому кулькову ручку.

— Мене звати Джоан Роулінг, тридцять один рік. Народилася в містечку Йейт у Глостерширі. Розлучена, маю доньку Джессіку трьох років. За фахом лінгвіст. Деякий час працювала в організації «Amnesty International». Рік тому написала дитячий містичний роман. Мрію бути всесвітньо визнаною письменницею і за десять років мати мільярд доларів на рахунках.

«Ого!» — прошелестіло натовпом.

— Так вже й мільярд? — поцікавився Монтеспан, нашвидкуруч заповнюючи контракт прямо у неї на спині.

— Не менше! — категорично заявила білявка. — Я мрію стати найбагатшою письменницею в історії людства!

— Не проблема, — він вписав суму в необхідний рядок. — Які є ще побажання? — Все інше за класичним зразком...

«Я маю бути шанованою в суспільстві людиною. Ви маєте оберігати мене від наглої смерті й нещасних випадків, від людського осуду. Я маю право ходити

до церкви і подавати всім приклад високоморальної поведінки. А ще багато подорожувати й розуміти всі мови світу. Зрештою, я маю померти своєю смертю в оточенні близьких мені людей...»

— Термін дії контракту?

— Максимальний.

— Тобто п'ятдесят років від сьогоднішньої дати? О'кей, вписуємо: третє серпня тисяча дев'ятсот дев'яносто шостого року. Термін закінчення контракту та сама дата, тільки у дві тисячі сорок шостому році. Все?

— Наче все.

— Тепер лишилося його підписати.

— Я готова, — білявка розкрила одноразовий пакетик, і, задерши руку вгору, демонстративно вколола себе у великий палець лівої руки, приклавши його до паперів.

Натовп ахнув.

— О, тато, дивись, це ж місс Роулінг!!! — засміялася неподалік білява восьмирічна дівчинка, яка, аби краще побачити, що відбувається у центрі натовпу, вдерлася з татком на високу балюстраду музею. — Ти ж надрукуєш її книжку про Гаррі Поттера? Вона мені дуже сподобалась?

Засновник лондонського видавництва «Bloomsbury» Найджел Ньютон допіру був не певен, що він хоче це робити. Дивакувата книжка молодій письменниці з Единбурґа справляла на нього гнітюче враження, бо була повна всілякої містики, аби не сказати, відвертої диявольщини, загорнутої у строкаті фантики карколомних пригод. Проте восьмирічна донька, якій він читав на ніч окремі глави, була в захваті. Видавець і не думав зустрічатися з Джоан під час цього річних відвідин Единбурґа, куди вивіз на уїк енд всю родину, аби подивитися на святкову карнавальну ходу. І треба ж такому статися, що зранку на майдані перед Національною галереєю вони зустріли саме її.

— Місс Роулінг, місс Роулінг, — замахала рукою з балюстради восьмирічна донька Найджела, — тато читав мені вашу книжку, вона суперова! Він обіцяв її надрукувати...

— Крістін, не кажи дурниць, — спробував видавець поставити маленьку вигадницю на місце, але натовп вибухнув оплесками.

«Ну о'кей, надрукуємо тисячу примірників і на тому край, — подумав про себе, — невеликі витрати, а дитині буде приємно!»

— О'кей, Джоан, я надрукую твою книжку! — гукнув до письменниці.

Оплески натовпу переросли в справжні овації.

— Мрії мають здійснюватися! — вигукнув пан у тюрбані й перетворившись на шарову блискавку, миттю розчинився у повітрі.

БАР «ЗЕЛЕНИЙ КРАКЕН»

ТЕКСТ: Аркадій ШИНШИНОВ

Обкладинка книги.

Археолог, фотограф, блогер, а віднедавна і письменник Аркадій Шиншинов – закарпатець, який вже два десятки років прожив у Празі, займаючись не зовсім звичною для закарпатця в Чехії справою – археологією. Аркадій любить Прагу, добре знається на історії та час-від-часу пише цікаві зарисовки про місто, свою роботу та життя на власній сторінці в со-

цмережі. Про те, як бути археологом, в який спосіб Чехія боронить свою історичну спадщину та чи варто шукати в цій країні скарби, Аркадій розповідав у інтерв'ю, яке було опубліковане у 5-тому номері часопису «Пороги» за 2016 рік. Згодом, з певних особистих причин, Аркадій повернувся до рідного села, та зв'язок з Прагою не втратив, про що, зрештою, й свідчить його книга

«Бар «Зелений Кракен»¹, яка вийшла в ужгородському видавництві «Гражда». «Якимось дивним чином лише під завісі травня ми вперше почули (від Зоряни Попович), що є такий автор – Аркадій Шиншинов, що він закарпатець і народився у Драгові, що живе у Празі й пише, – розповідає директор видавництва Іван Ребрик. – Перечитали. Вичекали трохи, охололи від перших вражень. Можемо судити, що проза Аркадія справді професійна, сильна, глибока, легка і т. д. Цей автор – насправді подія в контексті не лише регіональної літератури. Згодом дослідники літератури знайдуть і для нього відповідну нішу, але нині з певністю констатуємо, що після Сергія Степи (80-ті рр. ХХ ст, якщо ви стежите за виданнями «Гражди») – це насправді постать небуденна. Але в цьому вартує переконатися особисто».

ЯК ЗА СТАРИХ ЧАСІВ...

Давіда Лагуцького, якого всі звали – Індіана, я, здається, знав ціле життя. Хоча так насправді не було. Познайомились ми з ним в середині дев'яностих. Тоді він працював викидайлом у барі «Зелений Кракен». Симпатичний велетень з рисами іспанця. Його тато був кубинцем, якого чеська влада покликала вивчати металургію до Кладна і який за півроку був висланий до Гавани за аморальний зв'язок з чеською дівчиною. Мати Давіда також особливо не морочилась долею сина, і коли тому виповнилось шістнадцять – виставила його валізи за двері. Давід довго не мудрував, вже через два дні покинув навчання в спортивному коледжі і влаштувався у «Кракен» втихомирювати дурнякуватих гостей закладу. Незважаючи на дубоголовість професії, Індіана був на диво начитаним

¹ Шиншинов Аркадій. Бар «Зелений кракен»: Малий роман / Передмова Наталії Ребрик; післяслово Володимира Кришеника та Василя Горвата. – Ужгород: Гражда, 2018. – 144 с. Придбати можна на інтернет-сторінках видавництва (<http://grazhda.uz.ua/2018/08/shinshinov-arkadiy-bar-zeleniy-kraken/#more-2472>), ціна: 100 грн.

хлоп'ягою. Тим-то ми й зачепилися. Могли годинами теревенити про мисливські оповідання Тургенєва чи півні драми Вацлава Гавела. Обидва зачитувались Ремарком і Кундерою, Швандерліком і Ніцше. Напевне якраз тому в наших головах панував цілковитий розгірдіяш і кожна нова книга була цеглиною в побудові юначого світогляду. У той час паперові банкноти були досить нечастими гостями моїх кишень і нерідко Давід частував мене фірмовим коктейлем власної виробки – склянка мінералки (вона була задармо), коцка цукру, дві коцки льоду і трошки руму. Рум ми купували в супермаркеті, а пляшку ховали в пащеці опудала крокодила, що лежав на краю бар-стійки. Потім, наприкінці дев'яностих, старий Моравець, заплутавшись у біржових махінаціях, був змушений продати «Кракена», аби його (Моравця) не притопили в Орліку. Давід заліз у люті борги, але викупив бар і кілька років працював, як найнятий, по двадцять годин на добу, щоб розплатитись. Тоді ми приходили до «Кракена» хильнути пивка скоріше з солідарності до Індіани, аби вже наш приятель міг знову вільно дихнути. Він якось дуже скоро і нерозважливо оженився, у нього народився син, і через півроку втекла дружина. Давід віддав сина в інтернат, але кожної п'ятниці забирав його додому, і хоч як було важко, проводив з ним усі вихідні. Подейкували, що його колишня дружина померла від передозу героїну, але про це Індіана ніколи не говорив. А ми не питали...

Сталось так, що я переїхав в інший кінець Праги. Забігати на келих пива до Індіани випадало вже не так часто. Раз на місяць, раз на три...

Щось рік тому я випадково заїхав на Сміхов. Літо, шалена спека, марево над розпеченим асфальтом. І раптом знайомий напис: «Зелений Кракен». Я запаркував машину і відчинив двері в бар. Там практично нічого не змінилось. Ті ж зелені килими на підлозі, такі, як і раніше, висохлі фікуси в дерев'яних діжках, лаковане опудало крокодила на барі. Лінівентилятори крутять гаряче повітря. Й Індіана перетирає склянки. Як і п'ятнадцять років тому...

– Аґој, Індіана...

– Арчі!!! Ти, тагоге, де тебе стіко часу носило?!?! – могутні обійми мало не поламали мої ребра.

– Друзяко... – мені забракло слів.

– Ти, vole, я тебе вже не бачив сто років, де ти пропадав? То мені говорять, що ти став фотографом, то я бачу твоє фото в газеті, що ти десь з археологами, то знову фотографуєш для «Рефлексу».

А зайти до нас – так ні...

– Пробач, Індіано, життя – такий вир, що інколи й сам не розумію, де я є...

Давід жбурнув на стійку пару склянок для віскі, мить – і в них уже пітніли коцки льоду. Бурштиновий «Туламор Дью», коробка сигар і шалек чорної кави без цукру. Все як у Ремарка. Хоча той, здається, любляв коньяк.

Старина Давід майже не змінився. Той же орлиний погляд, той же шкіряний жилет і той же золотий ланцюжок із зубом лося на шії. Хіба що в чорній, як крило ворона, шевелюрі іскриться сивина...

– Ти хочеш чути правдиву історію? – Давід загасив недопалок сигари в попільничку. – Ти насправді цього хочеш?

Дві години пролетіли як одна хвилина.

У пляшці майже нічого не залишилось.

– Добре, то слухай...

Давід налив знову на два пальці до склянок. Ірландське віскі – з біса добра річ, щоб розплекти язика...

– Минулого року я найняв на роботу дівчину. Три-чотири дні на тижні мені потрібна поміч – туристи раптом почали лазити до нас, як навіжені, я аж за півроку дізнався, що якийсь debil напивав про нас в «Лонлі планет», так що на вікенд тут яблуко ніде впасти.

Так от, я взяв офіціантку, її звали Санні. Таке собі циганкуватого вигляду дівча, але працюйте, охайне. Два тижні все було гаразд...

Ти не повіриш, Арчі, але я, старий пень, я, дурень, у котрого вже син вчиться у військовій академії, я закохався, як першокласник. Ніколи не думав, що після Моніки ще зумію когось полюбити, але Бог того захотів...

Ми стали жити разом у мене на Бертрамці...

То була золота пора. Прокидатись разом з Санні, варити каву і разом пити її, не вилазючи з ліжка. Тинятись з нею по Празі, як малий, чекати кінця робочого дня, щоб знов бути з нею... Здавалось, що це і є щастя...

Але за декілька тижнів я зрозумів, що дівча серйозно сиділо на первітині. Хоч як вона таїлась, одного дня це впливало. У них, в Ханові, це була звичайна річ. Я мало не звихнувся – прокляте зілля вдруге вже ламало мені все життя. Тоді я домовився з клінікою в Карлових Варах. Там є такі, страшенно дорогі, в них лікують дітей ваших депутатів, різних акторів і таку іншу наволоч, що не має куди дітися з нуди.

Півмільйона корун за три місяці детоксикації і ще стільки ж – за реабілітацію. Півроку я закривав бар о дев'ятій і їхав до Карлових Вар, кожен божий день. Я возив їй ягоди йогурти й авокадо, чоколади й помаранчі.

То було пекло, бачити її в ломках, але

я безмежно хотів вирвати свою Санні з кігтів наркодурману...

Півроку тому її виписали. Я привіз Санні додому, як хворе кошеня. Кожну мить був готовий схопитись і бігти виконати найменше бажання моєї дівчинки...

Одного дня мені стало якось неспокоїно. Якись дурні передчуття, чи що. Я не втримався, закрив бар і поїхав додому. Катагаде, краще б я забився десь дорогою...

Моя Санні ще з двома циганами була у відключці, на столі лежали шприци, конвертки від героїну...

Тих двох циганських підлітків я викинув на сходи. Вони навіть не прокинулись. Потім оглянув увесь дім, знайшов ще два сховки з наркотою і змив її в туалет...

Переніс Санні в спальню на диван, а сам з того стресу задрімав у кухні, поклавши голову на стіл.

Прокинувся від удару в потилицю...

Моя Санні, моя дівчинка, моя любов тримала в руках пляшку від шампанського о як дика кішка сичала на мене...

– Паскудний ґаджо, – сказала вона, – паскудний ґаджо, де ти подів герак?... Благословенна темрява забрала залишки моєї свідомості...

Знайшов мене Роман, сусід, що помітив відчинені двері.

Три тижні я був у лікарні і ось я знову тут. У поліцію не заявляв, як розумієш. Але і про Санні нема ані слуху ні з Ханова, ні з Праги...

Давід витяг з коробки сигару і довжелезним сірником розкурив її, руки в нього помітно тремтіли.

– А давай, як за старих часів, – Індіана поліз до пащеки крокодила і витяг звідти пляшку руму, – як за старих часів...

СТАРИЙ І ПЕС

– Добрий день, пане Лагуцький, – старий Мілан Сікора підійшов до стійки бару. – Маєте для мене якісь доручення?

– Так, так, пане Сікоро, – Індіана поклав перед ним три конверти. – Ось, треба віднести на пошту.

– Звичайно, – Сікора ледь тремтячою рукою взяв листи. – Можу попросити каву?

За хвилину перед старим уже стояв шалек еспресо.

– Дякую.

Я мимохідь подивився на конверти.

Такі собі звичайні, білі. Адресат був теж у Празі, На Бертрамці 3212...

– Ви знаєте, пан Лагуцький останнім часом веде неабияке листування, – Мілан глянув на мене, потрошку відсьорбуючи гарячий напій. – І зовсім не має часу носити це все на пошту.

Сікора допив каву і почимчикував до виходу. На вулиці його чекав великий

Аркадій Шиншинов із «штамгастами» чеського бару, подібного до «Кракена».

кудлатий псисько Альберт. Вони обоє досить незвично виглядали на жваві вулиці. Такий собі літній ковбой з Дикого Заходу і пес.

– Індіана, хай тобі грець! А тобі не вистачає часу, щоб віднести довбані листи, і ти змушуєш інваліда ходити на пошту? – Тома-Гладіатор сердито зиркнув на Давіда.

– Ти, здоровий бугай, лінуєшся пройти триста кроків? – Нехай тебе це не обходить, – Індіана спокійно перетирив склянки.

– Якого чорта... – Тома, закрій пельку, допивай своє пиво і вали звідсіля.

Тома був відомий скандаліст. Де б він не з'являвся – починав утверджувати справедливість. Звісно, його проганяли майже з усіх пивняків в окрузі. У дев'яностих він відслужив один термін у французькому Іноземному Легіоні, десь в Джибуті, звідки повернувся цілковитим психом. Потім, коли франки закінчилися, якийсь час виступав за гроші у боях без правил, але одного разу йому не пощастило. Здоровенний сілезець кидав ним по арені, як манекеном. І відбив Гладіаторові все, що можна було відбити. З того часу той підробляв сторожем на автобазарі.

Тома насупився, забрав своє пиво і перейшов до більярдної зали.

У дверях з'явився Сікора. Повісив на вішак свого капелюха і присів скраєчку бару. Індіана одразу ж поклав перед ним кухоль з шапкою білосніжної піни.

– Пльзеньська дванадцятка, вранці привезли.

– Дякую вам, – старий гречно вклонив голову.

– Я віднесу собаці води, сьогодні з біса спекотно. І, до речі, вчора хтось забув пачку собачого корму, заберіть її своєму псові.

– Ще раз дякую, пане Лагуцький. Альберт вам буде вдячний.

Сікора допив пиво, витер вуса і потиличку подибав додому.

– Старий вже ледве ходить, – тихо сказав Давід. – Знаєш хто то є?

– Ну, бачив кілька разів.

– Свого часу то був досить відомий хокеїст. Але через травми пішов з великого спорту, потім тренував юніорів у Кладні. Нещодавно померла його дружина, а дітей вони так ніколи й не мали. Бідує старий. Я йому якось запропонував грошей – він відмовився, каже що пенсії йому й Альбертові вистачає. Але інколи виконує невеличкі доручення і я пригощаю його пивом або кавою. Ось сьогодні листи на пошту відніс.

– А що за листи? – я осікся...

– Ще пива? – Індіана лагідно всміхнувся. Ще б пак. Десятки разів я бував у нього вдома. Жовтий триповерховий будинок. З адресою: На Бертрамці 3212...

ГЛАДІАТОР

– Знаюся, це Тома-Гладіатор, – Давід бухнув переді мною кухоль з пивом і посунув миску з фісташками. – Служив в Іноземному Легіоні в Африці. Тома, знаюся, це – Арчі, наш камарад-фотограф.

Ми потисли один другому руки і цоркнулися кухлями.

Що не кажи, а пиво в «Кракені» добряче, не дуже холодне і не пересичене вуглекислотою, так – саме те. Декотрі бармени спеціально насичують пиво вуглекислотою без міри. Від двох келихів тебе роздує, як індіка, і все задоволення зникає.

– Африка, като, то не Єгипет чи Туніс. Справжня довбана Африка на екваторі. Де довбані негри ріжуть один одного замість сніданку і де за двадцять баксів купиш вашого довбаного Калашникова. Уявляєш – мавпам дали зброю. Так, kurva, мавпам дали зброю. І хоч хто і як говорить про демократію чи які інші дурниці, в Африці – все одно. Яка в біса демократія там, де і слова такого не знають.

У той час Прагу заповнили республіканські прапори. Придуркуватий доктор Сладек, голова республіканської партії, закликав до расових чисток і гуляв по Вацлаваку в гестапівському плащі. Тома закрив ворота автобазару, увімкнув сигналізацію і помалу рушив дорогою до «Зеленого Кракена». Після цілоденного бродіння поміж «Мазд» і «Мерседесів» він уже відчував смак пива на язичку і прискорив ходу. Думками він був далеко. Сьогодні йому пощастило: «Манчестер Юнайтед» виграв у Ліверпуля, і Тома збагатів на дві тисячі корун – неабиякі гроші. Це тішило його,

сьогодні він дозволить собі, крім пари пив, ще й склянку Белентайнсу. З льодом, і троха мінералки. Як в Легіоні. Sakra, знову мозок повертається до того проклятого Джибуті. Мерзенні чорнопикі мавпи. Вони вбили Сташека, вони вбили Асена і Юліка, а здоров'ягові Красімірові відтяли голову. Kurva fix... Тома скригнув зубами і поліз в кишеню за сигаретою. Солодкуватий дим «Галуаз Блондс» м'яко погладив легені. Після Франції Гладіатор не міг призвичаїтись до чеських цигарок, так і залишився вірним прихильником «Житан» і «Галуаз». Куди тобі «Спарта» чи «Петра».

– Якого дідька ви забули в Чехії? – рикнув червонопикий велетень з оголеною головою. – Чех – чехам, а ви що тут забули?

– Ми студент філософіцка факультета, – пробелькотів маленький африканець, стараючись прикрити свою приятельку, таку ж мініатюрну чорношкіру дівчинку, – ми студоват Карлова універзіта...

Від удару під дих хлопчина впав на коліна, закричала дівчина. Скінхеди зареготали.

– Зараз тебе навчать філософії, – червонопикий замахнувся.

– Досить, – з-за рогу вийшов Тома. – Облиш...

– Ти хто такий? – червонопикий обернувся, троє його друзів хижо заусміхалися.

– Хай тебе це не обходить. Я бачив досить дохлих нігерів і не хочу бачити того знову. Забирай свою кодлу і мотайте звідси.

Червонопикий раптом викинув праву руку вперед і в голові Тома наче розірвався снаряд. Все поплило перед очима... Африка, кров, біль...

– Тобі треба було тихо пройти і ні в що не втручатись, дурню, ти зробив помилку...

Договорити скінхед не встиг. Рефлекси Легіонера підкинули Тому раніше, ніж червонопикий це зрозумів. Підсічка, поворот і п'ята пуломо миттєво миттєво з хрускотом проломила щелепу послідовнику доктора Сладка. Другого скіна Легіонер досягнув рукою, вломивши тому ніс у череп.

Підвела нога, двічі поранена в Джибуті і один раз на арені, вона просто не витримала. З прокльонами два інші нацики підскачили і почали гамселити Тому ногами. Не перестаючи кричала дівчина. Маленький африканець вхопив урну і з усієї сили вгатив одного нацика по спині, той як підкошений упав. Різнула вуха сирена поліцейського авто, напевне хтось із сусідів подзвонив.

Останній скінхед перелякано озирнувся і щодуху чкурнув до темного парку... – Africains? – Тома сплюнув в'язкий згусток крові.

– Oui! Merci, nous...

– Merde...

Його везли на каталці, неонові лампи на білій стелі миготіли і мінялись формами. Потім була темрява.

У «Зеленому Кракени» був звичайний вечір: кілька гостей грали в більярд, хтось просто пив пиво. Двері, скрипнувши, впустили нового відвідувача – у вибілілій камуфляжній формі зайшов Тома.

– Пиво, прошу...

Індіана вийшов з-за стійки і міцно обійняв його.

– Жиеш, воле... і наче б не схуднув.

– То все ті два чернохи. Тягали мені в палату кожен день всяку фуаґру. – Тома зніяковіло оглянувся, – Зара, напевно, й сюди прийдуть...

КРАСО

Красімір був класичним роботягою, з довгими жилавими руками і вічно усміхненим обличчям. Він приїхав у Чехію в кінці дев'яностих, коли американці влучно поцілили бомбою прямо в його будинок біля Пріштини. З усієї його сім'ї залишилась тільки донька Росіца. Росинка...

Красо працював у своєму маленькому автосервісі. Працював на совість. Усі, хто в нього рихтував авто, завжди радили його своїм знайомим. Кожного Красімір зустрічав широкою помішкою, і в людини, що після аварії привезла в сервіс купу металобрухту, одразу з'являлась надія – не все так погано, все дурниці, зробимо. І він робив. І «Шкоди», і «Форди», і «Фіати», і «Мерседеси». Золоті руки Красо Бачева перебрали до шпентика тьму машин. Він міг залишитись у гаражі до ранку, якщо клієнт поспішав, і вдосвіта виїхати на ще вчора купі залізничка, а нині – сяючому авто. Людина буде щасливою, якщо любить свою роботу.

Але понад усе він обожнював свою доньку. Росі, Росіца, Росинка з самого дитинства мала все, що могла мати дитина емігранта. Садочок, іграшки, платтячка – все, і вона платила за це татові безмірною любов'ю.

Красо приходив у «Кракен» звичайно в суботу ввечері. Індіана знав його звички і тримав для нього пляшку ракії, привезену водіями автобусів з Болгарії. Так, Красо був болгарин, котрий оженився із сербкою і жив у Приштині. Попиваючи пахучу ракію, він міг іноді розповісти щось зі свого життя, про свій виноградник, про дві черешні і дві вишні, що росли в нього на подвір'ї, про роботу в дилерському сервісі «Фольксваген», де його навчили всьому. У нього був собака Джокер, який теж загинув від бомби. Але встиг витягнути

дитину з-під руїн перш, ніж стріха поховала всю його родину.

Ніколи Красо не нарікав на життя. Думаю, що люди, які пройшли крізь пекло, цього не роблять – у них інша шкала цінностей...

– Там такий сміх вийшов. Рангел вчора привіз «Мондео» замінити амортизатори. Кажу, залиш до ранку, все зроблю. Він залишає, а тут через годину привозять точнісінько таке «Мондео», тільки розлуплене вщент. Якийсь молодик зробив ним просіку в парку.

Дерево зніс начисто. Просять познати все, що може згодитись, і відвезти на брухт. Ну я поміняв Рангелу амортизатори, відігнав машину за гараж і дав на підйомник того битого. Підняв, знімаю каталізатор, стійки... А тут вже ранок. Я виліз, сів у крісло трохи спочити, раптом чую:

– Ооооо! Курва мама, йебен ті майку... Оглядаюсь, сидить Рангел на бочці від мастила і лапає по диху...

– Матка боска, чо-сь уробіт з мойов лімузінов...

Кажу, дурню, там за рогом дивись...

Так він, крім грошей, ще притяг ящик пива і кіло мастіки²...

– Росі сьогодні вночі вже не плакала... – Ось вчора приїхав знайомий з Австрії, каже, щось ломується під днищем. Підняли його на гевері³, а там під вихлопною півень заплішений висить, головою об днище б'ється і гримить. Кажу: «То де ти мародерив?» Відповідає: «А-а-а, майку ті небеску, то тому позавчора в Баварії за мною селяни бігли. А я то думаю, що за психи...»

– Росинці купив песика. Ну, терьер, такий смішний.

Граються цілими днями. Нянька в захваті...

– А раз приходять німець, каже: «Гріється мотор і капає з радіатора». БМВ таке могутнє. Дивлюсь, а в нього каменюка пробила радіатор, а ще поруч – скелет засохлого горобця. Кажу: «Ти перестань ганяти, як дурний, машина більше проживе...».

– Росі сьогодні самі одинички принесли. Розумниця моя. Давай ракії на мій рахунок...

– Приходить Карел, ну той товстий, що пошту розносить, каже: «Чи можна на велосипеда моторчик прикрути, ось цей?» – і показує моторчик від млинця на каву. Відповідаю: «Можна, звичайно, їдеш, такий тобі пропелер в лице, прохолода». Той каже: «Ні, я все підрахував, коли виїжджаю на горб біля Мотола, то мені не вистачає якраз так мало, як має той моторчик...».

– Росі вчора зайняла перше місце

² Болгари часто вживають замість «літр» – «кіло». Мастіка – алкогольний напій «Мастіка Печера». Спробуйте погуглити.

³ Гевер – домкрат

в шкільній олімпіаді з англійської мови...

– Слухай, Арні, а що то за Луганська бригада? З якого дідька я їм щось винен?...

Якогось дня Красо прийшов білий, як сніг. Замовив собі склянку ракії і зо дві години мовчки її пив маленькими ковтками, як людина, що самотужки вирішує найскладніше у своєму житті рівняння. – Я зараз повернусь, – мовив до мене. – Зачекай.

Через десять хвилин він знову був у «Кракени».

– Індіана, дай-но сюди ту пляшку, що ховаєш для мене, ми з Арні сьогодні загуляєм. Так же?

– Так, друже...

– А якщо тебе спитають, чи я кудись ходив, ти ж скажеш, що – ні?

– Поясни.

– Нічого не скажу, але Росі вже в безпечному місці.

Прийде час – усе дізнаєшся...

– Добре, друже...

Ранок був дивний. Згорів автосервіс Красіміра Бачева. Вірніше, він був не його, а якогось луганського типа, на якого нотаріус напередодні переписав сервіс. При чому, в сервісі згорів автомобіль з чотирма пасажирами. Від них залишились масні плями і залишки годинників...

Красімір пару днів мотався в поліцію, але згодом вийшло, що ті, померлі, очевидно перепились і самі запалили гараж...

Двічі поліція випитувала у всіх гостей бару і двічі їм було сказано: цілу ніч був з нами...

Через тиждень Красо зник...

Прошло вісім років.

Того вечора я зайшов у «Зелений Кракен». Хотілося потеревенити з кимсь, розігнати прокляту осінню депресію. От влізе тобі в мозок якась дурниця і ти вариш, вариш її, до самого кінця, до абсурду і же ж не зізнаєшся сам собі, що то дурниця. В такі моменти треба йти до друзів, випити склянку ґроґу і балакаючи про футбол, зрозуміти – все проходить...

Скляні двері тихо дзеленькнули, пропускаячи мене в теплий затишок бару. Індіана, як завжди, зумівши вкласти особливу приязнь в потиск руки, налив мені кухоль пива і показав у куток, на столик під пальмою. Там сидів Красо і надзвичайної вроди дівчина.

– Красо, стара война, де ти пропадав? Ми вже тут бозна-що думали...

– Це наша Росі... – м'яко відповів Красімір, представляючи свою супутницю, – вона учиться в Болоньї на юриста. Росі, це Арні, мій старий другяка, ти маєш його пам'ятати. Ну, вітай, друже...

ТОЧКА НУЛЬ

ТЕКСТ: Артем ЧЕХ

Обкладинка книги есеїв.

Сучасний український письменник Артем Чех (Артем Чередник) народився у 1985 році у Черкасах. Псевдонім «Чех» обрав за шкільним прізвиськом. Закінчив музичну школу, в Києві навчався на соціолога. У 2007 році з книжкою «Цього ви не знайдете в Яндексі» став переможцем всеукраїнського конкурсу «Міській молодіжний роман». Автор 9 прозових та нон-фікшн книжок. Головний редактор проєктів «94 дні. Євромайдан очима ТСН» та «Війна очима ТСН». З травня 2015 по липень 2016 років служив у лавах Збройних Сил України. З дружиною Іриною Цілик виховує сина.

Збірка есеїв «Точка Нуль»¹ вийшла після тривалої паузи в літературній творчості Артема Чеха. Мобілізований у п'ятій черзі, пробув 13 місяців у війську, з яких 10 – на передовій, і тепер без пафосу й надмірного натуралізму, зі здоровою самоіронією та відвертістю створює образ сучасного українського військового – не глибоко травмованого невдахою, розчавленого обставинами, не ідеалізованого безстрашного епічного воїна, а героя нашого часу.

У психології є поняття «точка нуль». Це

¹ Чех Артем. Точка нуль. – Харків: в-во «Віват», 2017. Кількість сторінок: 224. Ціна на інтернет-сторінках видавництва: (https://vivat-book.com.ua/khudozhnya_literatura/tochka-nul/): 85 грн.

той стан обнуління, під час якого людина звільняється від усіх думок, бажань, почуттів; нема ніякого вчора, нема ніякого завтра, є лише тут-і-тепер, є лише «я» в ньому. На «нулі», тобто передовій, де Артем Чех пробув десять місяців у лавах ЗСУ в 2015-2016 роках, здебільшого й написана ця збірка щоденникових заміток на манжетах військової форми.

ТАБІР

Ми в'їжджаємо на територію занедбаного дитячого табору. Уздовж порослої травною алеї стовбичать сухі бетонні скелети корпусів без вікон та дверей, схожі

на постапокаліптичні будови Прип'яті. Десь там, за корпусами табору та насадженнями тиса, ялівцю й шипшини, починається Азовське море. З берега видно Арабатську стрілку й острівець Азово-Сиваського природного парку. За два кілометри на північ – селище Фрунзе – так само вбоге й поїдене бідністю, як і більшість місцевих населених пунктів.

Табір. Наш новий притулок, безбарвна цитадель першої штурмової. Ми розбрідаємося по корпусах і займаємо кімнати. На безлико-бежевих стінах залишки дитячої творчості. малюнки, вирізані з паперу сердечка й зірочки, написи олівцем про вічну дружбу й негасиму любов. Заносимо ліжка, речі, вигрібаємо колоті кахлі та бетон, вимітаємо сміття, заживлюємо від генератора дроти «польовки». Штрафники риють нужники й вигрібні ями. Приїжджають місцеві на мопеді, роздивляються, знайомляться, запевняють нас у лояльності до «нової київської влади», пропонують привозити харчі й алкоголь, а тих, хто бажає, можуть відвезти до дівчат. Радять носити закрите взуття, бо гадюк тут більше, ніж на острові Зміїний.

Одразу перед корпусами розкинулося величезне прісне озеро. Охоронець дозволяє рибалити. Лише з вудками. Без вибухівки.

Починається новий етап. Здається, ми належимо самі собі, і жодне командування, вище за комбата, уявлення не має, де ми та що ми.

У перші ж дні один з офіцерів привозить до табору свого сина, хлопця років десяти. Рота розділяється на групи за інтересами. Одні годинами пропадають на риболовлі, інші – у Фрунзе. Дехто знаходить азовські «грязі» – лиманний мул, що аж ворухиться від кількості незвіданої живності, тільки-но зачерпнеш трохи тванюки в долоні. Вечорами влаштуємо сафари на змії. Їх сотні. Надвечір вони виповзають на своє полювання, знищуючи павуків і слимаків, руйнуючи пташині гнізда, заповзаючи до нашої кухні й ласуючи недоїдками. З ними варто бути обережними. Кожен вихід до туалету може стати останнім. Їхні розміри вражають – до метра, а то й більше. Іноді вони вилазять на стіни будівель, щоб прогріти свої холодні тіла, і звисають, ніби тропічні ліани. Забуваючи про війну та службу як таку, відчуваю раптом легкість і щастя, ніби ці приазовські спека, сонце, дзеркальні коропи в озері, бездіяльність і сонливість – продовження позаминулорічного відпочинку в Криму. Тут усім правлять порожнява й емоційна невагомість, і думки – ніби в ефірі, десь високо над хмарами, там, де боги їдять інжир та виноград і запивають кріпленою «Массандрою».

Автор під час презентації книги у книгарні «Є», Вінниця, серпень 2017. Фото: Книгарня «Є».

А зброя, здається, – лише прикраса, навішена на тебе, ніби парадна шабля. І нічні чергування – вечора, що плавно перейшла в розкурювання кальяну й довгі розмови про вічне до ранку, аж поки сонце зійде над Донбасом і Леонідович, командир четвертого взводу, покличе снідати.

ВІЙНА – ЦЕ НЕЦІКАВО

Війна – це нецікаво. І навіть коли говорять, що за тиждень ми маємо рушити на «передок», нам це нецікаво, ми про це мало говоримо. Пристріляти зброю так, відпрацювати якісь тактичні прийоми або просто потягати гантели – із задоволенням, але говорити про війну немає ніякого бажання. Безумовно, кожен прокручує в голові ті чи інші сценарії, по крихтах збирає аптечку або «снарягу», не виключаю, що хтось подумки складає заповіт.

Наш батальйон – по-літньому голий і по-партизанськи неукомплектований: не всі солдати мають достатньо одягу, більшість не отримувала зарплатні півтора місяця, до найближчого магазину – два кілометри, сигарети набули статусу твердої валюти. Сім'ї залишилися вдома, але їхні проблеми кочують за солдатами: безгрошів'я, хвороби, зради. Дехто навіть розлучається на відстані. Одне слово, війна – це нецікаво. Але вювати готові. Хоч босі. Аби швидше кинули туди. Очікування тисне ще більше. Усі відчувають небезпеку, що крадеться за тобою, немов вірний пес, але сприймають її жартома, не заморочуючись. Треба – то треба. Здохну – то здохну. Головне, аби сигарети були. І «мвіна». Війна – це нецікаво. Розповіді тих, хто

вже цілувався з нею взазос, – такі самі буденні, як і розповіді про своїх колишніх. Бійців більше цікавлять фінансові проблеми. Дехто починає збирати металобрухт: стара арматура, металеві листи, іржаві дроти. Кажуть, на «передку» забезпечення краще: там допомагають волонтери. Вода, сигарети, згущенка, нові берці, можливо, навіть, колімакторні приціли². А ще, поки є можливість, варто сходити на риболовлю, добити татуху, дописати оповідання. Поки є можливість, поки є час, поки є бажання. Солдатам війна не цікава, ще менше вона їм потрібна. Так само, як і їхнім сім'ям, мешканцям Донбасу, перехожим у великих містах, таксистам у провінційних містечках, хліборобам на Херсонщині, рибалкам на Одещині, вівчарям на полонинах, енергетикам із Рівного учителям із Ніжина, черкаським хімікам... Але ж комусь ця війна цікава? А головне, комусь вона потрібна?

ІМІТАЦІЯ

Лазурне Херсонської області. Нам залишили п'ять банок тушонки і дві хлібини. Охорона об'єкта, охорона себе, охорона «бе-ка»³, – сказав комбат.

– Зрозуміло. Зустрічає лейтенант Едем.

– Це позивний? – цікавимосья.

– Це ім'я.

Едем – контрактник із дитячим безбровим обличчям і рудою залисиною.

– То що робити? – перепитуємо в Едема.

– Головне, не напиватись, – просить

² Оптичний прилад із напівдзеркальним склом, що дозволяє бачити прицільне зображення, накладене на поле зору.

³ БК – боекомплект.

Автор під час презентації книги у книгарні «Є», Вінниця, серпень 2017. Фото: Книгарня «Є».

він. – Ну, й охороняйте. Ось ці три сотки землі – ваші. Ті, хто тут стояв до нас, здається, охороняли лише свій запас алкоголю. Якщо він, звісно, у них був. Якщо в них узагалі було бажання мати бодай якийсь запас. Ми до справи підійшли відповідально й дещо театралізовано: караул, повний екіп, весь «бе – ка». У разі чого – обличчям у землю. Є серед нас поціновувачі такого вирішення будь-якої проблеми. Хоча, як на мене, це не вирішує всіх проблем, але може додати зайвих. Ми стоїмо на гівні, тобто біля очисних. Асенізатори щогодини проїжджають повз наш вагончик. ГАЗ-53 з пузатою сірою цистерною, доверху наповненою гівном, здійснює куряву, пригнічує, драчує. Звідки стільки? У такому маленькому містечку? Авжеж, курортний сезон – дині, чебуреки, молоде вино... Уночі стоїть їдкий запах нечистот. Ден-

на спека плавить мозок, надокучають мухи. Над степом хвилями здіймається гаряче повітря, ніби над газовою конфоркою. Сонний настрій не відпускає все відділення. Рятують холодні «Байкал» удень і «Жигулівське» ввечері. Особливий резерв означає, що нами затикають дірки. По п'ять, шість, двадцять людей. охорона об'єктів, утримування тилкових позицій, імітація служби. Мужики рвуться на схід, на передову. Сидіти в резерві соромно, гаяти час на бездіяльність – нерозумно. Дехто вигадує собі передову просто тут, керуючись внутрішнім боєм, зневажаючи місцевих і не розуміючи цивільних. Можливо, є за що. Напевно, є свої резони. Ці «матрасники» не знають війни, вони ніколи не бачили трупів жінок і дітей, не чули свисту мін. Серед нас є ті, хто вже спробував війну сповна. Їм особливо важко. За триста метрів від нашої позиції – на-

бережна. Там гуляють розігріті сонцем відпочивальники – у патріотичних футболках, з дітьми, з коханками, підпиті недорогими коктейлями з навколишніх барів. Базар glavно перетікає в пляж – залюднений, брудний. З піску визирають голови креветок, пивні пробки, масний целофан. Від кількості негарних оголених тіл до горла підступає ранкова тушонка. Бігти звідси, бігти...

Ми стоїмо на гівні. Навколо – степ і кістяки недобудованих пансіонатів. Висохла стерня проколює «кроски». Нудьга, спека, резерв. За тиждень ми жодного разу не скупалися в морі, проте щоночі, під час караулу, вдивляючись у густе зоряне небо, ставимо собі незручні питання: навіщо ми тут? Невже всіх нас висмикнули із сімей, шахт, нічних клубів, городів і заводів заради того, щоб охороняти три сотки степу? Чому ми маємо сидіти поряд із контрактниками, для яких час служби конвертується в гроші? Звісно, командири втішають: ще повоюєте. Наприкінці серпня. Або у вересні. А поки тут. Набирайтеся сил, вони вам ще знадобляться.

Дні спливають повільно, немов озерна вода. Удень – шорти й майка, уночі – форма та «розгрузка». Нарешті привозять частину зарплати: на столі з'явилися овочі, зелень, яйця. Ще є коробка печива від волонтерів, кава і чай від друзів. Дозріла алича. контрактники принесли риби – зваримо рибну юшку. На дрова для вогнища йде повалена обліпіха. Слухаємо популярні джазові стандарти, реп, Висоцького, Новікова. Так і служимо, тобто імітуємо службу. Від набережної долинають звуки дискотек, на вогнищі доварюється каша, вагончиком гуляє гарячий протяг. Сонце поволі сідає за пагорб, що відгороджує нас від очисних. Дзиччать комарі, липнуть мухи. Ми лежимо на ліжках і мріємо про закінчення літа. Такого нового для всіх нас літа, схожого на сон, на довгий зимовий сон.

«ПИШИ, ЧЕХ»

– Чеху, а ти чого шарисся? – питає Саня, мій друг і командир відділення. А чим зайнятися?

– Іди в намет і пиши книжку. Це наказ. Раптом стало зрозуміло, що багато хто чекає на книжку від мене. І армійські побратими, і дехто з командирів, і ті, хто залишився по той бік армії. Їхні очікування VS моя відповідальність. Страх розчарувати. Боязнь не виправдати сподівань, щось пропустити, когось не згадати. Десь не дотиснути, десь перегнути. Напиши про весь цей долбоєбізм, – каже «Кацо». – От зараз пиши, бо потім забудеш, засумуєш, згадуватимеш лише позитивне. Щоразу, коли відбувається

щось нерозумне, критичне, коли зашкалює ідіотизм, а тупість вищого командування летить через край, одразу чую:

– Ти вже написав про це? Хоча б у фейсбуці.

– А про мене, про мене напишеш? Напишу. У мене хороша пам'ять. Матеріалу вдосталь. Персонажі – колоритні, їх багато, їх стільки – аж злипається. Але вже чую незадоволені відгуки, прискіпливі зауваження: навіщо так про мене, навіщо так про армію? І навпаки: чому не про мене, чому не написав про той випадок?

Я пишу в телефоні. Замальовки, цитати, спостереження. Дещо запам'ятовую, сортую, складаю на полочки. Але моя майже цілковита інтеграція до армії та її системи вже не дозволяє оцінювати ситуацію критично, бачити абсурдні або приголомшливі речі та явища абсурдними та приголомшливими. Те, що могло ввігнати в ступор або шокувати в цивільному житті, тепер я сприймаю як норму. Межі жорстокості невблаганно розповзаються, ніби акварель на картоні. Дедалі менше шкода людей, дедалі більше виявляєш черствість і грубість.

Сьогодні один боєць випадково наступив на кошеня, воно ще не померло, але було зрозуміло, що мучитиметься. Я спокійно взяв лопату й зі словами «пішли, закопаю» попрямував у поле. Уже потім усвідомив, що я був готовий добити нещасну тваринку. Жажнувся. Кошеня врешті віднесли до лікаря. Той вправив йому хребет. Здається, виживе. Цей невеличкий епізод раптом чітко пояснив мені, що із часом я навряд чи зможу адекватно написати про побачене та відчуте. Бути стороннім споглядачем не виходить: об'єктивність латентна, суб'єктивність – викривлена. Безумовно, я не припиняю дивуватися, злитися. Досі не сприймаю певні явища. Іноді одразу хочеться розповісти про пережите, розставити власні крапки над «і», але вчасно стримуюсь (іноді не виходить), щоб не написати зайвого, щоб не нашкочити своїм, щоб банально не здати контору чи не винести бруд із хати.

Утім, напишу. Потім: за рік-два-десять? Добре це буде чи погано – не знаю. Можливо, по-армійськи абсурдно, напевне, місцями по-воєнному жорстоко. Шок? Ступор? Не знаю...

ДОСКАКАЛИСЯ

Кожен стояв на Майдані за своє. Мій найкращий друг – за велодоріжки. Інші мої знайомі – за смузи та капкейки (перебільшую, звісно, перебільшую). У когось віджали бізнес і право вибору. Безперечно, були й ті, хто відстоював шкурні

інтереси, – принаймні таку оцінку деякі східняки дають Майдану як уособленню середнього класу та малого бізнесу.

Ну, а я стояв за безвізовий режим із ЄС. Це був мій пункт, зумовлений пізньою ініціативою до світу європейського туризму. Тут, в армії, я зустрів досить мало майданівців і тих, хто підтримував революційний шлях. Більше тих, хто за стабільність. Долар по вісім – як мірило щастя. Чесний бандитизм миліший за ліберальний хаос. І для багатьох із них ми – ті, хто стояв і скавав, – достоялися й доскакалися. Політичний колапс, війна, бабусі, що вішаються через рахунки за газ, – результат наших «Банду геть!» і «Україна – це Європа!».

Смузи та капкейки? Тут над цим сміються. Як пояснити шахтареві з Дніпропетровської області або, скажімо, пасічнику з Вінницької, важливість наявності мандаринового смузи та чорничних капкейків у закладі під назвою «Пердімонокль»? Це смішно в цілому. Тут і розбиратися нема в чому. Не за це стояв Майдан.

Велодоріжки? Потопаючи в багні та наминаючи прострочені консерви «Вдивляючись у каламутний і сирий простір, сподіваючись, що з молочної далини нічого не прилетить, дивно думати про велодоріжки та мрії про новий синенький круїзер. Більше надії на те, що після війни буде чим крутити педалі старенької «України». Велодоріжки залишилися на Великій землі, а Велика земля – для білих людей. Точно не для нас. Поки що. І взагалі, для більшості бійців усе це невиразні дурість і примха. І мало не педерастія. «Тьху, людям жерти нічого». І не посперечаєшся ж.

Питання безвізового режиму – нецікаве як рудимент. Куди важливіший режим одностороннього припинення вогню. До речі, про більшість генеральських наказів ми дізнаємося зі стрічки новин. Тут я вже міг би сперечатися, гризти й доводити, що предмет спору – не предмет спору. Що Майдан саме за це й стояв, що безвізовий режим багатьом нашим розплющить очі, підведе до прекрасного, покаже красиве, дасть понюхати ароматне. Але теж аргумент: навіть на п'яцца дель Пополо свиня шукатиме лише жолуді. Та й приказка про козла та город якось перекриває мої сподівання. Ну, який безвізовий режим, коли тут солдати на передовій живуть, як за раннього Середньовіччя. Кажуть: «Скоро вошей давитимемо і в кулаки кров'ю харкатимемо, а ти нам про красиве й ароматне втираєш».

Погоджувешся. Тут багато чого втрачає сенс. Особливо якщо півроку тому ти й сам був столичним напівхіпстером, що мріяв стати талановитим, як Ремб, і красивим, як Рембо. І саме слово «смузи» викликає в тебе поблажливу посмішку, а манірність відвідувачів закладу

«Пердімонокль» – сардонічний сміх. Ну, на крайній випадок, гомеричний. Твоя задача нині вижити, зберегти здоров'я, бо третину бійців уже можна класти в госпіталь. Сирість, холод, алкоголь, нездорова (хоч і смачна) їжа, безперервне перебування у стресі обіцяють нам веселе марнування часу в довгих лікарняних чергах. Ну, так, я знаю, для того вони й потрібні, солдати, щоб терпіти негаразди та по можливості захищати країну. І тому якось чхати на всю цю чарівну й принадну херь, що робить міста прекрасними, а населення цих міст – щасливим. Плювати, аж поки не поїдеш у відпустку. Скажімо, у столицю. Тижні на два. І якщо в перші дні ти ще залишаєшся старим солдатом, який не знає слів любові, то до кінця першого тижня перебування у великому місті розм'якаєш, у душу твою прокрадається відлига, а в голові проминає дивна думка: а чи не сходити в «Пердімонокль»? Тому, тому. Напевно, тому ти потопаєш тут у багні, кіптяві й солярці, ділиш склепіння бліндажа з дрібними гризунами, спиш із розплющеними очима й віриш у нездійсненне щастя, щоб потім із чистою совістю й у вільній від гнилі державі їхати на новенькому синьому круїзері прямісінько до Європи.

ДИВА НЕ СТАЛОСЯ

Усі, хто перебував на першій лінії оборони, підтвердять, що одна з найсильніших фобій у бійців – бути вбитими у своєму бліндажі. Варіантів багато. Від чеченців, що прийдуть різати сонних бійців, до закидання гранат у землянки. Ми теж відчуваємо це. Я маю на увазі – цей страх.

Мало не щовечора, засинаючи, думаєш: а чи не стане ця ніч останньою? Якось воно не по-людськи – померти беззахисним, отако-о, у трусах і майці, дивлячись сні про Велику землю, не маючи змоги дати відсіч, бо не братимеш же щоночі автомат до спальника. Хоча, зізнаюся, і таке траплялося. Особливо коли ти сам у бліндажі. Звісно, один-два штик-ножі під подушкою ми тримаємо постійно. Про всяк випадок.

Цю історію мені розказали бійці нашого батальйону, які ще в серпні пішли на дембель. Був грудень чотирнадцятого, наші стояли між Волновахою й Маріуполем. Головним їхнім завданням було охороняти якийсь там міст, бо під ним заклали з тонну вибухівки. Коротше кажучи, у разі чого той міст треба було або відбити, або підірвати. І от у ніч на Миколая, коли одні стояли на постах, а інші відпочивали у своїх нірках, один боєць, чия дружина напекла пряників на всю роту, вирішив пройтися бліндажами й кожному солдатіві під подушку

Один і малюнків Андрія – сина Артема Чеха.
Фото із профілю письменника Artem Cheh у
соцмережі «Facebook»

покласти по «миколайчику». Ця доброзичлива сентиментальність мало не вилізла бійцю боком. Не складно здогадатися, що цього солдата мало не зарізали свої ж – із переляку. У нас теж бувало: замполіт надумає о третій ночі зайти до тебе в бліндаж і сповістити якусь не надто важливу новину. На попередження: «Хто йде, сука? Стріляю!» ніколи не реагує. Траплялося, і стріляли. Щоправда, у стінку, щоб попередити. Якось я для себе наївно вирішив, що наш замполіт цієї ночі неодмінно ходитиме по бліндажах із якимись пакуночками. Ну, як так? За останні десять років жодного разу не було, щоб Миколай нічого мені не залишив (певно, це якось пов'язано з десятима роками сімейного життя?). І що тепер війна все спише? Е, Ні. Я на таке не підписувався. Уночі кілька разів я прокидався, засовував руку під подушку, очікуючи, що врешті там щось зашелестить. Але щоразу натикався на чорну порожняву. «Може, думав я, Влад чи Саня здогадаються хоча б по шоколадці покласти? А потім думав: А сам? Сам здогадався? Сам поклав їм хоч щось? Ні? Вільно, солдат». Цього року Миколай оминув мене, як великі ріки оминають гори. Він банально не доїхав на передову. Мабуть, зацяв. Я в цьому навіть упевнений. Кому захочеться їхати до Богом забутих земель вітати Богом забутих людей? Навіщо йому цей клопіт? Хто доплачува-

тиме йому за ризик? Я б теж не поїхав. Україна, Сирія, Афганістан, Південний Судан. Та ніколи в житті. Якщо я нічого не плутаю, Миколай нікому нічого не обіцяв. Тим більше, бути справедливим і безстрашним. Хоча, зізнаюся, я просив у нього дещо. Таке, чого не покладеш під подушку: порозуміння, справедливості, розуму (це вже від Сані Б.) і залізни хромовані гантелі по тридцять шість кілограмів.

ТУТ

Десь так я уявляв передову, читаючи Бикова або Сімонова: бліндажі, доти, окопи, польова кухня. Десь там, на тій висоті – ворог. Неодмінно щось планує. Обов'язково засилає диверсантів. Принципово підлий, жорстокий, хитрий. Не те, що наші прості хлопці зі щирими обличчями та незмінним почуттям гумору. Щоправда, гумор здебільшого чорний, а обличчя – щирі у своїй розгубленості. Тут – ми і наші копани помешкання й позиції, там – ворог. «Зеленкою»⁴ шастають «деєрге»⁵, знімаючи наші розтяжки і ставлячи свої; на їхній висоті – кулеметні розрахунки, міномети, особовий склад так званого ополчення...

Тутешній антураж – із тих самих «духопідйомних» книжок про велич дідівського подвигу. Тільки все це чомусь не романтично. Анітрохи не красиво. І зовсім не цікаво. Не знаю, чим виправдовується бідність армійського побуту, брак елементарних інструментів, байдужість командування, але поки самі солдати не подбають про найнеобхідніше, то ходитимуть вони своєю позицією як ілюстрація до «цілковитої зради» (принаймні в нашому випадку). Для старших офіцерів головне поставити галочку навпроти «каска», «бронези-лет», «ІПП»⁶. Головне – ВИДАНО. Сумління чисте, статус учасника бойових дій заробляється, абляо крапає. А яке там абляо, у-у-у... Стандартні схеми, прості, наче солдатські берці.

⁴ Місцевість із пишною рослинністю (військ. жарг.).

⁵ ДРГ – диверсійно-розвідувальні групи.

⁶ ІПП – індивідуальний перев'язочний пакет.

Уже на другий день перебування на нулі не бентежать постріли із суміжних позицій, а розуміння того, що будь-які миті можеш загинути, стає навіть звичним. Усі довкола говорять лише про війну. Зброя, тактика, можливості сторін. До речі, щодо зброї. Її вистачає. Є чим. Безсумнівно, війна нестерпно набридла всім. І тим, хто відстояв по вісім-дев'ять місяців під обстрілами, і тим, хто лише заступає на бойове чергування. Але готові стояти стільки, скільки буде необхідно (головне, розібратися – необхідно для кого). Посеред мишей та клопів, у землі та болоті, без води й електрики, без доброго алкоголю та сексу, з дешевими сигаретами, харчуванням суцільними жирами й вуглеводами та пранням раз на два-три тижні, плюючись від телебачення та висловлюючи своє невдоволення всіма: від комбата до президента. І стоятимуть на позиціях не заради них, а тому що інакше – ніяк. А як інакше? Щоправда, дехто із солдатів із перших годин перебування на позиціях навіть не виходить із бліндажів, добиваючи алкогольні запаси, придбані ще на третій лінії оборони. Інші, обклавшись гранатами та набоями, перетворюються на вибухонебезпечних бовванів із глиняними обличчями. А хтось узагалі не доїхав до зони: ліг у госпіталь, став на лижі або просто відмовився від служби в АТО. От і добре. Нам більше дістанеться цих сухих пагорбів Донбасу, яскравих сходів сонця, терпкого осіннього повітря, набобів, тісних, але надійних бліндажів, нічних годин у патрулі, сутінкових примар, що крадуться «зеленкою», нервових кілометрів розбитими шляхами нульової лінії оборони, сухпайків, вивраних із боєм у начпрода, пакетиків кави «З в 1», розеток для зарядки мобільників довкола генератора, питної води, що стала страшним дефіцитом, липкого павутиння та мишачого смороду і, врешті-решт, яскравих та страшних спогадів. Але це буде потім, колись, під час довгого й щасливого життя після війни...

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Спеціальний літературний випуск. № 8/2018, рік XXVI. Підписано до друку 2 жовтня 2018 року. Виходить 12 разів на рік. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ČR/7044. Номер готували: Богдан Райчинець, Аркадій Шиншинов, Олекса Лівінський. Використовуються повідомлення інформантів та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Рукописи не повертаються. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ČR. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ČR», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ČR; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121; контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. **Porohy** – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Speciální literární vydání časopisu. Č. 8/2018, ročník XXVI. Uzavěrka: 2. října 2018. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: МК ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec, Arkadij Šynšynov, Olexsa Livinsky. Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská Inicijativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Vocelova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800.

Празький творчий колектив «Джерело»
набирає юнаків та дівчат віком від
6 до 30 років

до танцювальної та вокальної груп
Заняття проводяться:

П'ятниця 16-18 год.

Неділя 11-14 год.

за адресою:

Будинок нацменшин (Dům národnostních
menšin), Vocelova 3, Praha 2
(метро I.P.Pavlova)

За детальною інформацією звертайтеся за
телефонами: 736 643 170
(Наталя); 736 253 695 (Дара)

KLIKNI A JEĎ

NOVÁ APLIKACE / NEW APP
ke stažení / to download

VOLEJTE
14222

Rozšiřujeme se!

Máš profesionální vystupování a rád řídíš?
Umíme to ohodnotit a nabízíme Ti výdělek až 5000,-/denně.

Budeš vozit pouze VIP klientelu na Letišti Václava Havla v novém luxusním voze.

Můžeš si vybrat pracovní poměr, který Ti vyhovuje HPP, ŽL, DPP.

Rádi u nás přivítáme začátečníky, které vyškolíme, přivítáme i profesionály.

Volej: + 420 733 618 027 email: topservice@taxi14007.cz

Переказ грошей в Tesco

Надсилайте гроші безпечно

- Тепер швидше та на більшу суму
- Максимальна сума переказу - 50000 крон
- По всьому світу за декілька хвилин
- В супермаркетах Tesco - сім днів на тиждень

www.itesco.cz/moneygram/uk

В залежності від періоду роботи супермаркету та відповідно до правових норм, MoneyGram та Globe - зареєстровані марки компанії MoneyGram. Всі інші торговельні марки є майном відповідних їхніх власників. MoneyGram International Limited - це авторизована платіжна організація, зареєстрована в Об'єднаному Королівстві під номером 3287157 з місцезнаходженням на 2-гому поверсі будинку на вулиці Королеви Вікторії в Лондоні, Лондон - London EC4V 4AB (UK) та керується Управлінням фінансового контролю. Tesco є агентом MoneyGram International.